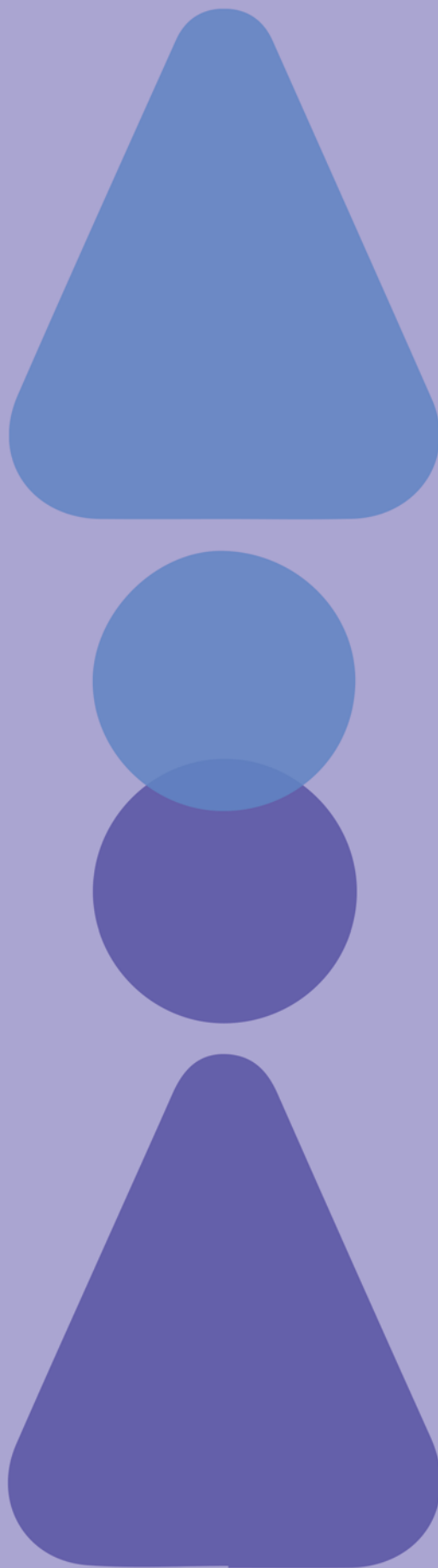

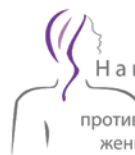
DORACAK MBI RAPORTIMIN E NDJESHËM NDAJ GJINISË

This programme is funded
by the European Union

ХОПС
ОПЦИИ ЗА ЗДРАВ ЖИВОТ СКОПЈЕ

Национална
мрежа
против насилство врз
жените и семејното
насилство

Doracak mbi raportimin e ndjeshëm ndaj gjinisë

Botues: HOPS – Opsione për jetë të shëndetshme Shkup

Autorë: dr. Marina Tuneva, Ana Avramoska Nushkova

Lektura: Violeta Tançeva Zllateva

Dizajni: Emilija Misheva

Shtypi: Kontura

Tirazhi: 80

Ky dokument u përgatit në kuadër të projektit “Me diskurs të ndryshëm për një realitet më të mirë, media në luftën kundër dhunës me bazë gjinore - forcimi i edukimit mediatik për DHBGJ”, zbatuar nga HOPS - Opsione për jetë të shëndetshme Shkup, në partneritet me Koalicionin Margjinat dhe Rrjeti Kombëtar për Luftën kundër Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje, si pjesë e Programit rajonal të Bashkimit Evropian dhe UN Women “Parandalimi i dhunës ndaj grave dhe vajzave: Zbatimi i normave - Ndryshimi i qëndrimeve”.

Ky dokument është prodhuar me ndihmën financiare të Bashkimit Evropian. Përmbajtja e tij i nënshtrohet vetëm përgjegjësisë së HOPS - Opsione për jetë të shëndetshme Shkup dhe nuk i pasqyron domosdoshmërisht pikëpamjet e Bashkimit Evropian.

Përmbajtja e këtij botimi nuk i pasqyron domosdoshmërisht pikëpamjet e Organit të Kombeve të Bashkuara për Promovimin e Barazisë Gjinore dhe Fuqizimin e Grave, Bordit ekzekutiv të tij ose shteteve anëtare të Kombeve të Bashkuara. Shënimet në këtë botim nuk nënkuptojnë një opinion mbi statusin ligjor të ndonjë vendi ose territori, organet e tij ose kufizimin e kufijve të tij. Teksti nuk është i rregulluar në përputhje me standardet zyrtare të botimit dhe UN Women nuk pranon asnjë përgjegjësi për gabimin.

Hyrje

Y

R

Mediat, si aktorë të rëndësishëm në jetën shoqërore, kanë fuqi të madhe në krijimin dhe formësimin e mendimeve dhe qëndrimeve, por edhe në ndryshimin e perceptimeve dhe dënimeve të llojeve të ndryshme të stereotipave, paragjy-kimeve dhe formave të diskriminimit në shoqëri. Sidoqoftë, ata vetë mund të krijojnë dhe transmetojnë keqkuptime dhe stereotipa mbi baza të ndryshme, dhe kështu edhe në bazë të gjinisë.

Dhuna me bazë gjinore vazhdon të jetë problem dhe numri i rasteve të raportuara në Republikën e Maqedonisë së Veriut po rritet. Nevoja e shtuar për të azhurnuar këtë temë u theksua në vitin 2020, me deklarimin e një pandemie globale nga OBSH për shkak të situatës Covid-19.

J

Në dhjetor 2017, vendi ynë e ratifikoi Konventën e Këshillit të Evropës për parandalimin dhe luftën kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje (këtu e tutje: Konventa e Stambollit)¹. Konventa parashikon që një numër palësh të punojnë për të mbrojtur dhe parandaluar dhunën me bazë gjinore, përfshirë në media, në një përpjekje për t'i zhdukur stereotipat dhe për të zvogëluar dhunën me bazë gjinore. Vitin e ardhshëm, u përgatit Plani Kombëtar i Veprimit (PKV) për zbatimin e Konventës së Stambollit 2018-2023², duke e hapur rrugën për futjen e një qasjeje më gjithëpërfshirëse për luftën kundër dhunës me bazë gjinore (LDHBGJ). Sipas ligjit të ri për parandalimin dhe mbrojtjen nga dhuna ndaj grave dhe dhuna në familje³, mediat kanë një rol të rëndësishëm për të luajtur në parandalimin e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje.

E

Prandaj, nga mediat priten të edukohen dhe në mënyrë sensibilizuese të raportojnë mbi çështjet gjinore dhe dhunën e bazuar në gjini në një mënyrë të paanshme, duke shmangur viktimizimin dhe stigmatizimin e grave dhe viktimave të dhunës.

Në kontekstin e këtij roli të mediave, redaktorët dhe gazetarët pritet të jenë të njohur me normat ligjore dhe standardet etike në lidhje me barazinë gjinore, në mënyrë që t'i zbatojnë ato siç duhet në punën e tyre.

Qëllimi i këtij Doracaku është, mbi të gjitha, t'u ndihmoje mediave në përpjekjet e tyre mbi raportimin profesional të ndjeshme gjinor, dhe kështu të adresojë çështjen e dhunës me bazë gjinore. Përveç kësaj, duke njohur familjen me terminologjinë e duhur, si dhe institucionet kompetente të ngarkuara me veprimin, Doracaku do t'u mundësojë atyre që të fitojnë një njohuri gjithëpërfshirëse të rasteve për të cilat do të raportojnë.

Doracaku është i ndarë në dy pjesë. Pjesa e parë përmban një përmbledhje të terminologjisë në lidhje me dhunën me bazë gjinore, një përkufizim të termave që lidhen me personat LGBTI, një përmbledhje të kornizës ligjore dhe ndërkom-bëtare dhe mekanizmave për mbrojtjen nga dhuna me bazë gjinore, si dhe mekanizmat për institucionet për të vepruar në raportimin e dhunës. Pjesa e dytë adreson rolin e medias mbi raportimin e ndjeshëm ndaj gjinisë dhe përmban udhëzime për raportimin profesional dhe etik mbi gjininë dhe dhunën me bazë gjinore. Në të ardhmen, doracaku mund të shërbejë gjithashtu si një bazë për avancimin e kornizës etike në raportimin e këtyre temave.

---

¹ Konventa e Këshillit të Evropës për parandalimin dhe luftën kundër dhunës mbi grate dhe dhunën në familje, gjendet në https://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/ednakvi%20moznosti/11.1_konvencija.pdf

² Plani kombëtar i veprimit për zbatimin e Konventës së Stambollit, gjendet në: <https://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/ap%202018/15.10-NAP%20AP%20za%20IK%202018.doc>

³ Ligji për parandalimin dhe mbrojtjen nga dhuna mbi grate dhe dhunën në familje (2021), MPPS, "Gazeta zyrtare e RMV" nr. 24/20.01.2021, gjendet në: <https://ldbis.pravda.gov.mk/PregledNaZakon.aspx?id=54941>

P Dhuna me bazë gjinore dhe sistemi i mbrojtjes

J

E

S

A

1

TERMINOLOGJIA DHE PËRKUFIZIMET E DOBISHME PËR NJË KUPTIM MË TË MIRË TË DHUNËS ME BAZË GJINORE, SHKAQET DHE PASOJAT E SAJA⁴

PËRKUFIZIMET E MIRATUARA TË DHUNËS ME BAZË GJINORE DHE TË GJITHA FORMAT E SAJ NË PËRPUTHJE ME STANDARDET NDËRKOMBËTARE

DHUNA ME BAZË GJINORE është një fenomen i rrënjosur thellë në pabarazinë gjinore dhe ka qenë prej kohësh një nga shkeljet më domethënëse të të drejtave të njeriut në të gjitha shoqëritë. Dhuna me bazë gjinore është dhuna e drejtuar ndaj një personi të caktuar për shkak të përkatësisë së tij/saj në një gjini të caktuar ose dhune që prek në mënyrë disproporcionale personat e një gjinie të caktuar. Si gratë ashtu edhe burrat përjetojnë dhunë të bazuar në gjini, por shumica e viktimave janë gra dhe vajza.

DHUNA ME BAZË GJINORE NDAJ GRAVE është dhuna e drejtuar ndaj një gruaje sepse ajo është një grua ose që ndikon në mënyrë disproporcionale ndaj saj. Dhuna me bazë gjinore ndaj grave i përfshinë shkaqet dhe pasojat e marrëdhënieve të pabarabarta të pushtetit midis grave dhe burrave si rezultat i një problemi social dhe jo individual.

DHUNA NDAJ GRAVE është shkelje e të drejtave të njeriut, diskriminim ndaj grave dhe i referohet të gjitha veprimeve të dhunës me bazë gjinore që çojnë ose ka të ngjarë të çojnë në dëmtime fizike, seksuale, psikologjike ose ekonomike ose vuajtje të grave, përfshirë kërcënime të drejtpërdrejta dhe indirekte dhe frikësimi i akteve të tilla, zhvatja ose privimi arbitrar i lirisë, qofshin këto që ndodhin në jetën publike ose private.

DHUNA NË FAMILJE nënkupton ngacmimin, fyerjen, rrezikimin e sigurisë, dëmtimin fizik, dhunën seksuale ose tjetër psikologjike, fizike ose ekonomike që shkakton ndjenja të pasigurisë, kërcënimit ose frikës, përfshirë kërcënimet e veprimeve të tilla, ndaj një bashkëshorti, prindërve ose fëmijëve ose personave të tjerë që jetojnë në një bashkësi martesore ose jashtëmartesore ose në një shtëpi të përbashkët, si dhe me një bashkëshort aktual ose të ish-partnerit, partnerit jashtëmartesor ose personave që kanë një fëmijë të përbashkët ose janë në një lidhje të ngushtë personale, pavarësisht nëse autori i krimit ka të njëjtin vendbanim me viktimën apo jo.

DHUNA NGA PARTNERI INTIM nënkupton sjelljen e një bashkëshorti apo partneri aktual ose të ish-partnerit që shkakton dhunë fizike, seksuale, psikologjike ose ekonomike.

⁴Mbrojtja e të drejtave të komuniteteve të marginalizuara, ligjërata, avokat mr. Natasha Boshkova për trajnimet për profesionistët mediatik në suaza të projektit “Different discourse better reality, media in combating gender based violence – strengthening media literacy on gender based violence” i mbështetur nga UN Women në Shkup.

DHUNA FIZIKE është çdo veprim i përdorimit të forcës fizike ose një veprim që cenon shëndetin dhe integritetin fizik dhe mendor të viktimës.

DHUNA PSIKOLOGJIKE është çdo sjellje që përdor shtrëngimin, frikësimin ose kërcënimin që shkakton një ndjenjë frike, kërcënimi, ankthi ose cenimi të dinjitetit dhe integritetit psikologjik të viktimës.

NDJEKJA është çdo sjellje e qëllimshme e kërcënimeve të përsëritura drejtuar një personi tjetër, që bën që personi të ketë frikë për sigurinë e tyre. Kjo përfshin sjellje të përsëritura të një natyre kërcënuese ndaj një personi të caktuar, e cila rezulton në futjen e një ndjenje frike tek viktima. Sjellja e rrezikshme mund të përfshijë mbikëqyrje të përsëritur të viktimës, përfshirje në komunikim të padëshiruar me viktimën përmes të gjitha mjeteve të komunikimit, duke përfshirë mjetet moderne të komunikimit dhe teknologjisë kompjuterike, si dhe informimin e viktimës që ajo është monitoruar. Për më tepër, ndjekja përfshin vëzhgimin fizik të viktimës, paraqitjen në vendin e tij/saj të punës, në sporte apo vende arsimore ku viktima është e pranishme, si dhe ndjekje virtuale të viktimës në mediat sociale. Për më tepër, ndjekja mund të përbëhet nga një sërë sjelljesh delikente, të tilla si shkatërrimi i pasurisë, lënia e gjurmëve delikate të kontaktit me sendet personale të viktimës, shënjestrimi i kafshëve shtëpiake, krijimi i një identiteti të rremë ose përhapja e informacionit të pasaktë në internet.

DHUNA EKONOMIKE është çdo veprim i kufizimit ose parandalimit të asgjësimit të të ardhurave personale dhe burimeve financiare, për mirëmbajtjen e një shtëpie të përbashkët dhe për kujdesin ndaj një fëmije, që shkakton varësi ekonomike të viktimës.

NGACMIMI SEKSUAL është çdo sjellje verbale, jo verbale ose fizike e një natyre seksuale që ka për qëllim ose efekt të cenimit të dinjitetit të një personi, veçanërisht kur krijon një mjedis kërcënues, armiqësor, degradues, poshtërues ose ofendues.

NGACMIMI SEKSUAL NË INTERNET është ngacmim i padëshiruar verbal, jo verbal ose veprim ndryshe e natyrës seksuale në Internet, me qëllim ose pasojë të cenimit të dinjitetit ose krijimin e një mjedisi, mënyre ose praktike kërcënuese, armiqësore, degraduese ose frikësuese.

DHUNA DHE PËRDHUNIMI SEKSUAL është çdo veprim i natyrës seksuale me ndonjë pjesë të trupit ose objekt të një personi tjetër pa pëlqimin e tij/saj. Dhuna seksuale ekziston gjithashtu kur një person tjetër nxitet të merret me veprime të natyrës seksuale me një person të tretë pa pëlqimin e tij ose të saj. Pëlqimi duhet të shprehet vullnetarisht si rezultat i vullnetit të lirë të personit.

MARTESA E DETYRUAR është detyrimi, joshja, mashtrimi, kërcënimi ose në një mënyrë tjetër i detyrimit të një të rrituri ose fëmije në një martesë ose lidhje jashtëmartesore. Martesat e mitura/martesat e fëmijëve janë një formë e martesës së detyruar sepse konsiderohet se një i mitur nuk mund të marrë vendimin për t'u martuar dhe për të krijuar një familje dhe se martesë e hershme mund të çojë në vuajtje të qëndrueshme emocionale, fizike dhe psikologjike. Për më tepër, për vajzat, të martohen para kohe do të thotë të shkatërrojnë mundësitë e arsimit dhe perspektivat ekonomike dhe ndikon në rritjen e varfërisë në shumë komunitete në botë. Një akt i tillë konsiderohet në dokumentet ndërkombëtare si abuzim i fëmijëve dhe si i tillë është një krim.

GJYMTIMI GJENITAL I FEMRAVE është amputimi, infibulimi ose ndonjë gjymtim tjetër, plotësisht ose pjesërisht, të buzëve të mëdha (labia majora), buzëve të vogla (labia minora) ose klitorit të një gruaje.

ABORTI I DETYRUAR DHE STERILIZIMI I DETYRUAR e është ndërprerja e shtatzënisë së një gruaje pa njoftim paraprak dhe pëlqim me shkrim, si dhe kryerja e operacionit mbi një grua pa njoftim paraprak dhe pëlqim me shkrim, d.m.th. se ajo e kupton procedurën, qëllimi ose pasoja e së cilës është ndërprerja e aftësisë së saj për të riprodhuar në mënyrë të natyrshme.

Privimi me forcë i potencialit riprodhues të femrave mund të çojë në izolim ekstrem shoqëror, braktisje nga familja, frikë nga personeli mjekësor dhe trajtimet dhe agoni afatgjatë. Gratë më të prekura nga kjo lloj dhune i përkasin grupeve të marginalizuara në shoqërinë në të cilën jetojnë, të tilla si gratë rome, gratë me aftësi të kufizuara mendore ose fizike dhe gratë e infektuara me HIV.

KONTROLLI I DETYRUAR NDAJ GRAVE është abuzimi i fuqisë, përdorimi i kërcënimeve, forcës ose formave të tjera të detyrimit, mashtrimit ose keq përfaqësimit në mënyrë që të kontrollohet sjellja dhe jeta e grave.

TRAFIKIMI I GRAVE është një veprim me të cilin, me forcë, me një kërcënim serioz, viktimat mashtrohet ose i nënshtrohet ndryshe detyrimit, rrëmbimit, mashtrimit, abuzimit të pozitës së saj ose gjendjes së shtatzënisë, pafuqisë ose paafësisë fizike ose mendore të një tjetri, ose duke dhënë ose marrë para ose përfitime të tjera për të marrë pëlqimin e një personi që ka kontroll mbi një person tjetër ose përndryshe rekruton, transporton, transporton, blen, shet, strehon ose pranon persona për shfrytëzim përmes prostitucionit ose formave të tjera të shfrytëzimit seksual, pornografisë, punë ose shërbim i detyruar, skllavëri, martesë e detyruar, shtatzëni e detyruar, birësim i paligjshëm ose marrëdhënie të ngjashme, lypje ose shfrytëzim për një aktivitet të ndaluar me ligj ose implantim të një implanti në një pjesë të trupit të njeriut.

FEMICID do të thotë vrasje me dashje e një gruaje sepse ajo është një grua. Femicide është forma më e rëndë e dhunës ndaj grave dhe mund të jetë pasojë e drejtpërdrejtë e dhunës në familje ose dhunës së partnerit intim.

TERMINOLOGJI NË LIDHJE ME DHUNËN NË BAZË GJINORE DHE NË FAMILJE

MARRËDHËNIET E NGUSHTA PERSONALE janë marrëdhënie personale midis personave që janë ose kanë qenë në një partneritet, pavarësisht nëse kryerësi ndan ose ka ndarë të njëjtën banesë me viktimën apo jo.

VIKTIMË është çdo person fizik i cili është i ekspozuar ndaj një forme dhune.

GRATË QË I KANË MBIJETUAR DHUNËS janë gra dhe vajza që kanë arritur të dalin nga një mjedis i dhunshëm dhe të thyejnë ciklin e dhunës, pavarësisht nëse sjellja e dhunshme ka ndodhur një herë ose më shumë.

KRYERËS është çdo person fizik dhe juridik që ka kryer ose nuk ka ndërmarrë ndonjë veprim për të parandaluar dhunën.

VIKTIMIZIMI Viktimizimi është një fenomen me të cilin një person kryen sjellje/veprime të dëmshme ndaj një personi tjetër (viktima) e cila shkakton pasoja të ndryshme psikologjike dhe fizike. Viktimat e dhunës me bazë gjinore shpesh përjetojnë viktimizim dytësor, i cili i referohet përsëritjes së sjelljes së dëmshme ose nga autori i veprës ose nga të tjerët, të tilla si akuzimi i viktimës për fajësinë ose shkaktimin e dhunës, sjellje të papërshtatshme nga personeli mjekësor, gjyqësor, oficerë policie ose persona dhe organizata të tjera të cilave viktima ka kërkuar ndihmë. Viktimat e dhunës me bazë gjinore janë pothuajse gjithmonë të ekspozuar ndaj viktimizimit dytësor, veçanërisht nga anëtarët e komunitetit në të cilin jetojnë.

VLERËSIMI I RREZIKUT është një proces vlerësimi dhe analize i kryer nga një avokat ose ekspert për të përcaktuar nivelin e rrezikut të përsëritjes së dhunës ose vrasjes së mundshme për viktimat e dhunës në familje, bazuar në veprimet dhe sjelljet e fundit të kryerësit. Si dhe në bazë të ndryshimet në sjelljen e tij. Institucionet kompetente janë të detyruara të bëjnë një vlerësim të rrezikut të një rreziku serioz për jetën dhe integritetin fizik dhe mendor të viktimës dhe anëtarëve të familjes së saj, të vlerësojnë rrezikun e përsëritjes së dhunës në mënyrë që të menaxhojnë rrezikun dhe të ofrojnë ndihmë të koordinuar dhe mbrojtje të viktimës. Vlerësimi i rrezikut bëhet urgjentisht, brenda 12 orëve të para të raportimit.

MASAT E PËRKOHSHME PËR MBROJTJEN NGA DHUNA kanë për qëllim mbrojtjen e viktimave të dhunës në të ardhmen, por në të njëjtën kohë ato nuk parandalojnë mbrojtjen e parashikuar nga legjislacioni penal. Në këtë kuptim, ato trajtohen si një mënyrë paralele, më pak ndërhyrëse dhe pozitive e mbrojtjes, d.m.th. duke siguruar sigurinë e viktimës. Është thelbësore që këto masa të përkohshme të mbrojtjes të sigurojnë ndihmë të menjëhershme dhe të menjëhershme për viktimën, në varësi të përshkallëzimit, d.m.th. shkallës dhe llojit të dhunës. Ato shqiptohen nga gjykata, bazuar në një propozim të paraqitur më parë për shpalljen e tyre nga: Ministria e Punëve të Brendshme; Qendra për punë sociale; prind ose kujdestar (nëse viktima është e mitur); viktima personalisht. Ligji për parandalimin dhe mbrojtjen nga dhuna ndaj grave dhe dhuna në familje parashikon 11 masa të përkohshme të mbrojtjes.

Përveç masave të përkohshme, ekzistojnë **MASA URGJENTE MBROJTËSE** për të eliminuar rrezikun e menjëhershëm dhe serioz për jetën dhe integritetin fizik dhe mendor të viktimës dhe anëtarëve të familjes së saj. Masat urgjente të mbrojtjes janë: largimi i autorit të krimit nga shtëpia dhe ndalimi i afrimit të kryesit në shtëpinë e viktimës, të cilat vendosen me propozim të Ministrisë së Punëve të Brendshme, pa pëlqimin e viktimës.

SHËRBITMET E SPECIALIZUARA PËR GRATË VIKTIMA TË DHUNËS janë shërbime mbështetëse që krijojnë dhe ofrojnë shërbime të shumta që duhet të plotësojnë nevojat specifike të viktimave të formave të ndryshme të dhunës, dhe për këtë arsye, nuk janë të hapura për popullatën e gjerë. Megjithëse këto shërbime të specializuara mund të menaxhohen dhe financohen nga shteti, ato kryesisht ofrohen nga organizata joqeveritare që punojnë në këtë fushë. Shërbimet e specializuara përfshijnë: strehimore për gratë viktima të dhunës, qendra krizash për viktima të përdhunimit, qendra për viktima të dhunës seksuale, linja telefonike për ndihmë, qendra këshillimi (ndërhyrje në krizë, këshillim psikologjik, ndihmë juridike falas). Shërbimet e specializuara ofrohen falas, në një mënyrë që mbron privatësinë, dinjitetin dhe reputacionin e viktimave. Shërbimet e specializuara janë në dispozicion për të gjitha viktimat, si dhe për fëmijët e tyre, pavarësisht gatishmërisë së viktimës për të dëshmuar në procedurat kundër autorit të veprës.

LINJAT TELEFONIKE PËR NDIHMË (SOS LINJA) janë një nga mjetet më të rëndësishme që lejojnë viktimat të kërkojnë dhe të gjejnë ndihmë dhe mbështetje. Një SOS linjë me një numër të njohur që ofron mbështetje etj. dhe a.q. këshillim për kriza, si dhe referimi në shërbime të tjera të drejtpërdrejta - akomodimi, këshillimi, policia dhe qendra për punë sociale, në fakt është baza e çdo lloj shërbimi për të gjitha format e dhunës. SOS linja duhet të sigurojë mbështetje për të gjitha gjuhët që fliten në komunitet.

QENDRA E KRIZËS është një shërbim i specializuar për gratë viktime të dhunës. Këto janë objekte të përshtatshme, në një vend të fshehtë, të cilat janë lehtësisht të arritshme për strehim urgjent (24 deri në 48 orë) të grave dhe fëmijëve viktime të dhunës në familje, si dhe grave dhe vajzave viktime të dhunës seksuale dhe përdhunimit. Përveç akomodimit, ushqimit, veshjeve, ilaçeve dhe gjërave të tjera të nevojshme, qendra e krizës ofron shërbime mjekësore, laboratorike dhe kriminalistike.

STREHIMORET OSE SHTËPITË E SIGURTA (STREHIMORET) ckanë për qëllim të sigurojnë akses në strehimin e sigurt për gratë dhe fëmijët viktime të dhunës, kur ata kanë nevojë për të, d.m.th. kur ekziston një kërcënim real për jetën dhe shëndetin e viktimës. Përveç akomodimit (zakonisht nga 3 në 6 muaj, i cili mund të zgjatet deri në 1 vit), strehimoret sigurojnë ushqim, veshje, artikuj higjienike, ilaçe dhe gjëra të tjera të nevojshme. Viktimat e vendosura në strehimore marrin ndihmë dhe mbështetje psiko-sociale, trajtim për të kapërcyer traumën, këshillim ligjor, përfshirje në masa aktive të punësimit për viktimën në mënyrë që ajo të hyjë në tregun e punës dhe të arrijë pavarësinë financiare, si dhe shërbime të tjera në varësi të nevojave të viktime në përputhje me ligjin. Strehimoret drejtohen nga Ministria e Punës dhe Politikës Sociale ose nga organizatat e shoqërisë civile të grave.

NDIHMA JURIDIKE FALAS përfshin këshilla juridike falas, ndërmarrjen e veprimeve të ndryshme mbrojtëse gojore dhe me shkrim (procese gjyqësore, ankesa, etj.), si dhe çështje gjyqësore falas. Është thelbësore për gratë që i kanë mbijetuar dhunës, pasi procedurat gjyqësore dhe administrative shpesh janë të gjata dhe komplekse, dhe viktimat kanë nevojë për ndihmë ligjore që të jenë në gjendje të ushtrojnë të drejtat e tyre. Ndihma juridike falas sigurohet përmes Ministrisë së Drejtësisë dhe organizatave të shoqërisë civile.

NDIHMA DHE MBËSHTETJA PSIKO-SOCIALE është një term i përgjithshëm për ndërhyrje jo-terapeutike që do ta ndihmojë viktimën të trajtojë pasojat e dhunës së mbijetuar, nga dhunuesi, qoftë në shtëpi apo jashtë. I referohet një numri llojesh të ndihmës dhe mbështetjes për gratë viktime të formave të ndryshme të dhunës, përfshirë parandalimin, këshillimin dhe ndërhyrjen në krizë. Qendra e këshillimit është një vend i sigurt për bisedë ku viktimat mund të ndajnë përvojat e tyre traumatike dhe të punojnë në tejkalimin e tyre, në drejtim të riintegritit dhe vazhdimet të jetës së përditshme.

RIINTEGRIMI është një proces i vazhdueshëm i zbatuar nga institucionet shtetërore dhe organizatat e shoqërisë civile dhe që synon përfshirjen/kthimin e plotë në shoqëri (integrimin) dhe rimëkëmbjen (rehabilitimin) e grave që i kanë mbijetuar një forme të dhunës me bazë gjinore. Ky proces do të thotë që gruaja që i mbijetoi dhunës do të rehabilitohet dhe riintegrohet psikologjikisht, shoqërisht, ligjërisht dhe ekonomikisht për të siguruar një "kthim" në mjedisin e saj primar (familja dhe komuniteti lokal), dhe në një kontekst më të gjerë "kthimi/ri-integrimi". Në shoqëri përmes ofrimit të shërbimeve psiko-sociale, mbështetjes ligjore, kujdesit shëndetësor dhe fuqizimit ekonomik. Riintegrimi përfshin ofrimin e ndihmës dhe mbështetjes për fëmijën dhe/ose familjen e viktimës femër.

KËSHILLIMI PËR TRAJTIMIN PSIKO-SOCIAL TË AUTORËVE TË DHUNËS NË FAMILJE është një program i zhvilluar në bazë të psikoterapisë njohëse-sjellore, qëllimi kryesor i të cilit është të ndryshojë sjelljen e dhunshme kryesisht duke kuptuar dhe pranuar autorin e krimit që ai ka kryer dhunë, duke praktikuar teknikat e menaxhimit të zemërimit dhe duke mësuar forma të reja të pa dhunshme të sjelljes.

PËRKUFIZIMET E MIRATUARA TË TERMAVE QË LIDHEN ME PERSONAT LGBTI NË PËRPUTHJE ME STANDARDET NDËRKOMBËTARE

QENDRA PËR KËSHILLIM PËR TRAJTIM PSIKO-SOCIAL TË KRYERËSVE TË DHUNËS NË FAMILJE është program i zhvilluar mbi bazë të psikoterapisë për sjellje kognitive, qëllimi kryesor i të cilit është ndryshimi i sjelljes së dhunshme, kryesisht përmes të kuptuarit dhe pranimit të kryerësit se ka kryer dhunë, ushtrimi i teknikave për përballje me zemërimin dhe të mësuarit e formave të reja të sjelljes pa dhunë.

ORIENTIMI SEKSUAL është aftësia për të pasur një tërheqje të qëndrueshme emocionale, romantike dhe fizike ndaj një personi; partneri/partnerët mund të jenë të seksit të ndryshëm (heteroseksualiteti), të të njëjtit seks (homoseksualitet) ose të të dy gjinive (biseksualiteti).

LGBT është një term gjithëpërfshirës që i referohet personave që identifikohen si lezbike, homoseksuale, biseksuale dhe/ose trans. Përkundër mbivendosjes së shpeshtë midis orientimit seksual dhe identitetit gjinor në komunitet kur bëhet fjalë për çështje shëndetësore, dhuna dhe diskriminimi, identiteti gjinor dhe orientimi seksual janë aspekte të ndryshme të identitetit të një individi, dhe nuk duhet të barazohen.

PERSON INTERSEKSUAL ci referohet një personi që ka një përzierje të karakteristikave gjenetike dhe/ose fizike mashkullore dhe femërore. Shumë njerëz ndër-seksualë e konsiderojnë veten pjesë të komunitetit trans.

MSM (“meshkuj që kryejnë marrëdhënie seksuale me meshkuj” ose “marrëdhënie seksuale midis meshkujve”) është një term i përdorur në shëndetin publik për t’iu referuar çdo njeriu që kryen marrëdhënie seksuale me një burrë tjetër qoftë kjo ndodh herë pas here, rregullisht ose si shprehje e identitetit homoseksual. Termi përdoret për të përshkruar një lloj aktiviteti seksual pa u ndalur në përcaktimin e identitetit të personave (homoseksualë apo të strejt) dhe përdoret për të sugjeruar që ndërhyrjet shëndetësore (veçanërisht në arsim dhe shërbimet e HIV/AIDS) mund t’u ofrohen individëve bazuar në nevojën e tyre. Termi ekuivalent FSM (“femër me femër”) nuk ekziston në dokumentet publike, por përdoret në hulumtimet.

TERMAT KRYESORË PËR PERSONAT TRANS

GJINIA është një term që i referohet konstruktit social dhe kulturor të të qenit burrë apo grua. Megjithatë, disa njerëz nuk identifikohen brenda sistemit binar mashkull-femër. Gjinia ekziston pavarësisht nga seksi, kështu që gjinia e një individi nuk korrespondon gjithmonë me seksin që i është caktuar në lindje.

GJINIA është një klasifikim i njerëzve si meshkuj dhe femra. Në lindje, foshnjave u caktohet seksi, zakonisht bazuar në pamjen e anatomisë së tyre të jashtme. Seksi i fytyrës, siç përcaktohet nga biologjia, është një kombinim i karakteristikave fizike që përfshin: kromozomet, hormonet, organet riprodhuese të brendshme dhe të jashtme dhe karakteristikat sekondare seksuale. Foshnjat, seksi i të cilëve nuk mund të klasifikohen si mashkull apo femër klasifikohen si ndër-seksuale.

DALLIMI MIDIS GJINISË DHE SEKSIT⁵

Termi seks i referohet diferencimit biologjik (Oxford English Dictionary). Termi seks i referohet karakteristikave biologjike dhe fiziologjike që përcaktojnë burrat dhe gratë (Organizata Botërore e Shëndetësisë). Seksi përcaktohet nga diskutet biologjike dhe përveçse me ndërhyrje mjekësore, është i pandryshueshëm.

Termi gjini thekson dallimin social dhe kulturor kundrejt atij biologjik midis gjinive (Oxford English Dictionary). Termi gjini i referohet roleve, sjelljeve, aktiviteteve dhe vlerave të ndërtuara që një shoqëri e veçantë i konsideron të përshtatshme për burrat dhe gratë (Organizata Botërore e Shëndetësisë). Gjinia përcaktohet nga faktorët shoqërorë - historia, kultura, tradita, normat shoqërore, feja.

Dallimet biologjike midis burrave dhe grave vijnë deri te karakteristikat e seksit, riprodhuese dhe hormonale. Termi seks përdoret në diskutimet biologjike, d.m.th. sa herë që flasim për një temë që lidhet me dallimet e lindura, biologjike midis njerëzve. Bazuar në këto ndryshime të seksit, krijohet një nocion i normalizuar, i natyralizuar që burri dhe gruaja janë krejtësisht të kundërta me qenie të ndryshme. Karakteristikat e ndryshme të seksit i përcaktojnë rolet shoqërore, detyrat, privilegjet, mënyrat e sjelljes, veshjen si “natyrshëm” mashkullore dhe femërore.

⁵Konceptet kryesore të studimeve gjinore, ligjëratorë, dr. Irena Cvetković për trajnimet për profesionistët mediatik në suaza të projektit “Different discourse better reality, media in combating gender based violence – strengthening media literacy on gender based violence” të mbështetur nga UN Women në Shkup.

Sidoqoftë, ndryshimet shoqërore të fituara janë më të mëdha sesa ndryshimet biologjike. Ndërtimi dhe kryerja e këtyre karakteristikave të caktuara,tributeve sociale, kulturore dhe ekonomike nga shoqëria mbi individët, quhet gjini. Termi gjini përdoret kur flasim për dallimet midis burrave dhe grave që nuk janë fizike, biologjike, riprodhuese.

IDENTITETI GJINOR është ndjenja e brendshme e individit në lidhje me gjininë e tij. Për personat trans, identiteti i tyre i brendshëm gjinor nuk korrespondon me seksin e shkruar në lindje. Shumica e njerëzve kanë një identitet gjinor të një burri ose një gruaje (ose një djali ose një vajze), por disa njerëz nuk mund ta përshtatin identitetin e tyre në këto dy opsione.

TRANSGJINORI ose **TRANS** është një term gjithëpërfshirës që përfshin të gjithë njerëzit, identiteti gjinor i të cilëve nuk përputhet me seksin e tyre në lindje, si dhe ata që duan të paraqesin identitetin e tyre gjinor në një mënyrë të ndryshme nga seksi që iu është shkruar në lindje. Personat transgjinorë janë njerëz që mendojnë se duhet ose preferojnë, qoftë përmes fjalës, veshjes, aksesoreve, kozmetikës apo ndryshimeve fizike, të paraqiten ndryshe nga pritjet e rolit gjinor të caktuar atyre në lindje. Kjo përfshin, por nuk kufizohet në, personat trans seksual dhe transgjinorë, transvestitë, krosdreserët, pagjinorët, persona multigjinor, persona queer gjinorë, persona interseksualë dhe variante gjinore që shoqërohen ose identifikohen në ndonjë nga mënyrat e mësipërme.

CISGJINORËT ose **CIS** është një term i përdorur për njerëzit seksi i të cilëve është në përputhje me identitetin e tyre gjinor.

DEPATOLOGJIZIMI i identiteteve trans do të thotë se të qenit trans nuk do të shihet më ose karakterizohet si një anomali psikologjike. Sipas klasifikimit të ri të sëmundjeve të Organizatës Botërore të Shëndetësisë ICD-11, transgjinorët, përkatësisht trans-identitetet, nuk i përkasin çrregullimeve mendore.

SHPREHJA GJINORE është përfaqësimi i jashtëm i gjinisë, i shprehur përmes emrit, gjinisë së drejtimit, veshjes, modelit të flokëve, sjelljes, zërit ose karakteristikave fizike.

PERSONAT GJINOR KUIR OSE GJINOR FLUID ose **JOBINAT** personat që nuk identifikohen brenda sistemit binar mashkull-femër, por diku jashtë tij ose mes këtyre dy opsioneve. Disa persona kuir gjinor përdorin përemra asnjans (në anglisht ata janë “ata/atyre”, ndërsa në maqedonisht dhe shqip akoma nuk kemi forma të përshtatshme).

NJOHJA LIGJORE E GJINISË është një procedurë për ndryshimin e emrit, shenjës për gjininë dhe numrit të identitetit në librat amë dhe dokumentet, të tilla si certifikata e lindjes, letërnjoftimi, pasaporta dhe patentë shoferi.

TRANSEKSUALI është një term i vjetër që vjen nga komuniteti mjekësor dhe qarqet e psikologjisë. Ky term është ende i preferuar nga disa njerëz që kanë ndryshuar përgjithmonë - ose synojnë të modifikojnë - trupat e tyre përmes ndërhyrjeve mjekësore (të cilat përfshijnë, por nuk kufizohen në, hormone dhe/ose procedura kirurgjikale). Ndryshe nga njerëzit transgjinorë, “transeksuali” nuk është një term gjithëpërfshirës. Është më mirë të pyesni se cilin term preferon individi.

MASHKULLI TRANSGJINOR ose **TRANS-MASHKULLI** janë terma që mund të përdoren nga njerëzit të cilëve u është caktuar seksi femëror në lindje, por identifikohen si burra dhe jetonin si burra. Është më mirë të pyesni se cilin term preferon individi.

GRUA TRANSGJINORE ose **TRANS-GRUA** janë terma që mund të përdoren nga njerëzit të cilëve u është caktuar seksi mashkullor në lindje, por identifikohen si gra dhe jetojnë si gra. Është më mirë të pyesni se cilin term preferon individi.

TRANZICIONI i përfshin të gjitha hapat personale, mjekësorë dhe ligjorë, ose vetëm disa prej tyre: duke i treguar familjes, miqve dhe kolegëve; përdorimi i një emri tjetër dhe i një gjinie të re të drejtuarit; rroba të ndryshme; ndryshimi i emrit dhe/ose shenjës për seksin në dokumente; terapi hormonale; dhe ndoshta (megjithëse jo gjithmonë) një ose më shumë lloje të operacioneve.

TRANSFOBIA është një matricë e bindjeve kulturore dhe personale, mendimeve, qëndrimeve dhe sjelljes agresive bazuar në paragjykime, të përziera, frikë dhe/ose urrejtje drejtuar individëve ose grupeve që nuk përshtaten ose tejkalojnë pritjet dhe normat shoqërore në lidhje me seksin dhe gjininë. Transfobia shprehet në mënyra të ndryshme, të tilla si dhuna fizike, fjalimi transfobik dhe ofendimet, mbulimi diskriminues mediatik dhe përjashtimi shoqëror. Transfobia gjithashtu përfshin forma të institucionalizuara të diskriminimit, të tilla si kriminalizimi, patologjizimi ose stigmatizimi i identiteteve dhe shprehjeve të ndryshme gjinore.

PËRKUFIZIMET E MIRATUARA TË TERMAVE NË LIDHJE ME PUNËN SEKSUALE NË PËRPUTHJE ME STANDARDET NDËRKOMBËTARE

PUNA SEKSUALE është procesi i ofrimit të shërbimeve seksuale për para ose të mira. Termi punë seksuale në një mënyrë jo-gjyquese përshkruan saktë përvojat e njerëzve të përfshirë në punën seksuale (lloje të ndryshme të punës seksuale që i përkasin industrisë së seksit) dhe nuk kufizon përfshirjen e ndryshme të seksit/gjinisë në punën seksuale.

PUNËTORËT E SEKSIT janë gra, burra, të rritur transgjinerë dhe të rinj (mbi 18 vjet) të cilët herë pas here ose rregullisht marrin para ose të mira në këmbim të shërbimeve seksuale.

ABOLIMI është një qasje që e sheh punën seksuale si shfrytëzim të grave. Avokatët mbrojtës besojnë se puna seksuale është me përkufizim shfrytëzuese, e dhunshme dhe afër skllavërisë, dhe se punëtorët e seksit janë viktimat. Ata avokojnë për eliminimin e punës seksuale duke ndëshkuar pretendimin, d.m.th. kriminalizimin e përdoruesve të shërbimeve seksuale dhe palëve të treta që drejtojnë ose zotërojnë biznese seksuale.

DEKRIMINALIZIMI I PUNËS SEKSUALE nënkupton eliminimin e politikave represive penale dhe futjen e ligjeve që zbatohen për punëtorët dhe bizneset e tjera - e drejta për njohje dhe mbrojtje sipas ligjeve të punës (fuqia e punës) dhe punësimit, e drejta për të formuar dhe bashkuar në asociacione ose sindikata profesionale dhe e drejta e kalimit ligjor të kufijve për punë.

KRIMINALIZIMI I PUNËS SEKSUALE synon t'i japë fund procesit të blerjes dhe shitjes së shërbimeve seksuale duke u ndaluar me ligj. Punëtorët e seksit, përdoruesit e shërbimeve të tyre, palët e treta që zotërojnë ose menaxhojnë biznese seksuale, si dhe punëtorët e tjerë në biznesin e seksit (pastrues, pritje, siguri, etj.) mund të përballen me sanksione penale.

LEGALIZIMI I PUNËS SEKSUALE nënkupton organizimin e punës seksuale në kushte dhe kontroll të përshtatshëm. Legalizimi mund të përfshijë: formimin e zonave ku lejohet të kryhet puna seksuale; regjistrimi i punëtorëve të seksit; ekzaminime të detyrueshme shëndetësore për punëtorët e seksit dhe tjetër.

QASJA E PUNËS NDAJ PUNËS SEKSUALE është një qasje që shikon problemet e shëndetit dhe sigurisë së punëtorëve të seksit përmes prizmit të të drejtave të punës, dekriminalizimit të trafikimit seksual dhe organizimit kolektiv të punëtorëve të seksit për të përmirësuar kushtet e punës dhe sigurinë në punë.

ZVOGËLIMI I DËMEVE është një filozofi dhe strategji për mënyrën se si ne ofrojmë informacion dhe mbështetje për ata që praktikojnë sjellje të rrezikshme në komunitetet tona. Ky koncept përfshin ndihmën për njerëzit që përdorin drogë, punëtorët e seksit dhe komunitetet e marginalizuara në përgjithësi. Në vend që të injorojë ose të dënojë sjelljet që janë të rrezikshme duke promovuar abstenimin ose kriminalizimin, zvogëlimi i dëmit kërkon të fuqizojë individët dhe komunitetet në mënyrë që të zvogëlojë pasojat e dëmshme të mundshme të sjelljeve të tilla. Për punën seksuale kjo mund të nënkuptojë promovimin e arsimit, emancipimit, kujdesit, shëndetit dhe kushteve më të mira të punës, dekriminalizimit të punonjësve të seksit, qasjeve të bazuara në respektimin e të drejtave themelore të njeriut.

SJELLJA E RREZIKSHME është sintagmë e përdorur në strategjitë për të parandaluar HIV/AIDS dhe infeksionet seksualisht të transmetueshme (IST). Ai tregon sjellje potencialisht të rrezikshme dhe marrëdhënie seksuale përmes të cilave HIV/AIDS dhe IST mund të transmetohen.

NJË GRUP RREZIKU, në krahasim me sjelljen e rrezikshme, është një frazë që është selektive dhe diskriminuese sepse veçon një grup të veçantë njerëzish dhe i përgjithëson ata si të rrezikshëm për sa i përket transmetimit të HIV/AIDS dhe IST (p.sh. homoseksualët, përdoruesit e drogës, punëtorët e seksit si grup rreziku etj.). Kjo pikëpamje (grupi i rrezikut), në vend të një roli parandalues, ka efektin e kundërt dhe “mbështet” përjashtimin social dhe marginalizimin e njerëzve të caktuar, duke i bërë ata edhe më të prekshëm nga transmetimi i HIV/AIDS dhe IST, dhe jep siguri të rreme se popullata e përgjithshme është e mbrojtur dhe në rrezik.

TRAFIKIMI I QENIEVE NJERËZORE është rekrutimi, transportimi, transferimi, strehimi ose pranimi i personave, përmes kërcënimeve, ose përdorimit të forcës, ose formave të tjera të detyrimit, ose rrëmbimit, ose mashtrimit, ose abuzimit të pushtetit ose statusit të impotencës, ose duke dhënë ose marrë para ose përfitime në mënyrë që të merrni pëlqimin e një personi që ka kontroll mbi një person tjetër, me qëllim shfrytëzimi. Shfrytëzimi përfshin shfrytëzimin e prostitucionit të të tjerëve ose forma të tjera të shfrytëzimit seksual, punë e detyruar ose shërbime, skllavëri ose praktika të ngjashme me skllavërinë, skllavërinë ose heqjen e organeve. Si në çdo sektor tjetër të ekonomisë, ekzistenca e elementeve të shfrytëzimit është e pranishme në industrinë e seksit. Përzierja e punës seksuale me shfrytëzimin dhe përzierja e kushteve shfrytëzuese të punës me trafikimin e qenieve njerëzore, çon në ligje të dëmshme që i mbajnë punëtorët e seksit të fitojnë jetesën dhe i kufizojnë ato në organizim për kushte më të mira të punës dhe mbrojtjen e të drejtave të tyre të punës.

NJË GRUP I MARGJINALIZUAR është një grup individësh të bashkuar nga një pozicion specifik në shoqëri, të cilët janë objekt paragjykimi, të cilët kanë karakteristika të veçanta që i bëjnë ata të ndjeshëm ndaj diskriminimit dhe/ose dhunës dhe më pak mundësi për të ushtruar dhe mbrojtur të drejtat dhe liritë e tyre.

MITE DHE FAKTE RRETH DHUNËS ME BAZË GJINORE NDAJ GRAVE

MITE

Dhuna ndaj grave është një çështje që prek vetëm gratë.

Nuk mund të bëjmë asgjë për të ndaluar dhunën ndaj grave

Burrat nuk mund ta kontrollojnë zemërimin e tyre.

Dhuna prek vetëm grupe të caktuara të grave.

Dhuna në familje dhe dhuna seksuale janë llojet e vetme të dhunës ndaj grave.

FAKTE

Dhuna ka një ndikim afatgjatë mbi shëndetin fizik dhe mendor të grave dhe fëmijëve dhe çon në varfëri dhe marginalizim. Kjo është një çështje që prek si gratë ashtu edhe burrat. Ne të gjithë mund të promovojmë një kulturë respekti dhe jo dhune.

Dhuna ndaj grave është produkt i qëndrimeve dhe normave të mësuara. Dhuna në familje mund të parandalohet duke eliminuar stereotipet gjinore dhe duke promovuar një kulturë respekti dhe barazie në familje dhe shoqëri.

Ndjenja e zemërimit nuk shpie automatikisht në dhunë. Burrat që janë të dhunshëm ndaj grave zgjedhin dhunën si një mënyrë për të treguar pushtet dhe kontroll mbi partnerët e tyre.

Hulumtimet tregojnë se dhuna nuk njeh kufij dhe mund të prekë gratë nga të gjitha mjediset shoqërore, ekonomike, kulturore dhe familjare.

Abuzimi fizik është vetëm një nga format e shumta të dhunës. E drejta ndërkombëtare e përkufizon dhunën ndaj grave si “çdo akt i dhunës me bazë gjinore që rezulton ose mund të rezultojë në dëmtime fizike, seksuale ose mendore ose vuajtje të grave”.

MITE

Burrat nuk kanë asnjë rol për në parandalimin e dhunës ndaj grave.

Dhuna në familje është një çështje private, familjare.

Nuk ka asgjë të keqe me një shaka seksiste.

Gratë që i kanë mbijetuar dhunës nuk janë në gjendje të thyejnë ciklin e dhunës.

Dhuna seksuale ka më shumë gjasa të kryhet nga një autor i panjohur.

FAKTE

Burrat në të gjithë botën pobashkohen për të kërkuar për t'i dhënë fund dhunës ndaj grave. Ata marrin pjesë në ngjarje publike, flasin me miqtë e tyre dhe i rritin djemtë e tyre për t'i trajtuar gratë si të barabarta. Burrat luajnë një rol kryesor në luftimin e dhunës ndaj grave.

Dhuna ndaj grave është shkelje e të drejtave të njeriut dhe një krim i rëndë, i përhapur. Është një përgjegjësi e përbashkët për t'i dhënë fund dhunës me bazë gjinore.

Qëndrimet seksiste dhe shakatë seksiste promovojnë dhe përforcojnë stereotipat gjinore dhe diskriminimin ndaj grave. Me tolerancën e tyre ne tolerojmë seksizmin.

Edhe pse dhuna ka pasoja serioze, shumë nga gratë që i mbijetuan dhunës arritën të kapërcenin pasojat dhe u bënë aktive duke ofruar ndihmë dhe mbështetje për gratë e tjera viktime.

Krejt e kundërta. Në fakt, dy të tretat e të gjitha sulmeve seksuale janë kryer nga dikush i njohur për viktimën. Sipas disa studimeve, vetëm 2% e autorëve të dhunës seksuale janë plotësisht të panjohur.

MITE

Autori i dhunës është gjithmonë më i madh dhe më i fortë. Viktima është gjithmonë më e vogël dhe më e dobët.

Njerëzit të cilët janë të dhunshëm nën ndikimin e drogës ose alkoolit nuk janë përgjegjës për veprimet e tyre.

Viktimat shpesh provokohen nga dhuna e ushtruar ndaj tyre. Ata e marrin atë që meritojnë.

FAKTE

Lartësia, pesha, forca ose ndonjë karakteristikë tjetër fizike nuk është një tregues i mjaftueshëm nëse dikush është kryerës apo viktimë e dhunës. Ky mit merr parasysh vetëm aspektet fizike të dhunës në familje. Nuk duhet shumë forcë për të thyer një objekt në shtëpi, për të grisur rrobat e viktimës ose për të kërcënuar verbalisht.

Abuzuesit e përdorin pirjen si një nga arsyetimet e shumta për dhunë dhe si një mënyrë për të shmangur përgjegjësinë për sjelljen e tyre. Ndalimi i përdorimit të alkoolit dhe drogës nuk do të thotë gjithmonë ndalimi i sjelljes së dhunshme. Prandaj është e nevojshme të trajtohen të dy problemet.

Kryerësit e dhunës shpesh manipulojnë me viktimat për të kërkuar faj në vetvete. Në këtë mënyrë ata e mbajnë idenë e rreme se viktimat janë përgjegjëse për dhunën që kanë përjetuar dhe se e kanë shkaktuar atë. Pavarësisht nga situata që i paraprin, ekziston gjithmonë një mënyrë jo e dhunshme e përgjigjes. Njerëzit e dhunshëm zgjedhin dhunën dhe janë përgjegjës vetëm për të. Viktimat nuk e shkaktojnë atë.

MITET DHE FAKTET RRETH DHUNËS NË FAMILJE NË MARRËDHËNIET LGBTI

MITET

Dhuna në familje ndodh vetëm në marrëdhëniet heteroseksuale.

Incidentet e dhunës në familje janë më pak serioze në marrëdhëniet LGBTI sesa në marrëdhëniet heteroseksuale.

Dhuna psikologjike, poshtërimi, fyerja ose përpjekja për ndjekje, kontroll ose frikësim nuk është aq serioze sa dhuna fizike ose seksuale.

Viktimat LGBTI më lehtë mund të lënë marrëdhëniet e dhunshme sesa viktimat që janë në një marrëdhënie heteroseksuale.

FAKTE

Megjithëse shumë njerëz besojnë se vetëm strejt-femrat mund të jenë viktima të dhunës në familje, dhuna në familje ndodh në të vërtetë në marrëdhëniet LGBTI me ritme të ngjashme ose më të larta sesa në popullatën e përgjithshme.

Dhuna e përjetuar nga personat LGBTI është me po aq intensitet sa në marrëdhëniet heteroseksuale. Studimet tregojnë se burrat homoseksualë dhe gratë biseksuale kanë më shumë të ngjarë të përjetojnë dhunë serioze fizike, duke përfshirë rrahje, zjarr vënie ose mbytje.

Dhuna psikologjike është një formë po aq serioze e dhunës. Në veçanti, kërcënimet për të zbuluar publikisht orientimin seksual ose identitetin gjinor të një personi tjetër janë një mjet kontrolli që përdoret zakonisht midis individëve LGBTI.

Marrëdhëniet LGBTI janë po aq legjitime sa marrëdhëniet heteroseksuale. Pavarësisht nga identiteti gjinor, orientimi seksual ose statusi martesor i dy personave në një marrëdhënie, largimi nga një partner i dhunshëm është shpesh një proces i vështirë dhe i dhimbshëm. Të qenit në një marrëdhënie LGBTI nuk e zvogëlon atë dhimbje.

MITE

Dhuna në marrëdhëniet homoseksuale është sjellje seksuale, një version i sadomasokizmit. Viktimave, në fakt, u pëlqen.

Lesbiket dhe homoseksualët e ekzagjerojnë dhunën që u ndodh atyre. Nëse është vërtetë kaq keq, ata mund të lënë partnerin e dhunshëm.

FAKTE

Dhuna në marrëdhënie nuk është kurrë sjellje seksuale. Në marrëdhëniet konsensuale të M&M, çdo formë e dhunës, detyrimit ose dominimit ndodh në kontekstin e një marrëveshjeje besimi dhe një Dhuna në marrëdhënie nuk është kurrë sjellje seksuale. Në marrëdhëniet konsensuale të M&M, çdo formë e dhunës, detyrimit ose dominimit ndodh në kontekstin e një marrëveshjeje besimi dhe një marrëveshje mbi kufijtë e asaj sjelljeje. Në të kundërt, dhuna në familje ndodh pa ndonjë besim apo marrëveshje të ndërsjellë, pa pëlqimin dhe kënaqësinë e të dy palëve. Dhuna në marrëdhënie nuk përfshin një marrëveshje të tillë. Dhuna në marrëdhënie është abuzim, manipulim dhe kontroll që nuk dëshirohet nga viktima.

Në të vërtetë, shumica e viktimave minimizojnë dhunën që u ndodh për shkak të ndjenjës së fajit, turpfit dhe vetëfajësimit që shoqërohet me viktimizimin, si dhe mungesës së besimit të tjerët dhe refuzimit për të dëgjuar të vërtetën. Vendimi për të lënë një marrëdhënie të dhunshme është shpesh vendimi më i vështirë që një viktimë duhet të marrë. Shumë më vështirë sesa të vendosësh për të qëndruar. Kjo për shkak të kërcënimeve nga autorët e krimeve për një dhunë edhe më të dhunshme, ndonjëherë edhe kërcënime me vdekje. Hulumtimet kanë treguar se incidentet e dhunës në familje rriten në ashpërsi dhe intensitet kur viktima largohet. Lënia e një marrëdhënie të dhunshme kërkon burime të tilla si paratë, strehimi, transporti dhe një sistem mbështetjeje dhe ndihme.

MITE

Dhuna në familje ndodh kryesisht midis homoseksualëve dhe lezbikeve që janë më pak të arsimuar, të varfër dhe/ose të prishur.

Lesbiket dhe homoseksualët e ekzagjerojnë dhunën që u ndodh atyre. Nëse është vërtetë kaq keq, ata mund të lënë partnerin e dhunshëm.

FAKTE

Viktimat e dhunës në familje, si dhe autorët e krimit, janë nga të gjitha sferat e jetës, nga prejardhje të ndryshme etnike, grupe socio-ekonomike dhe nivele arsimore. Stereotipat etnike dhe klasikiste për dhunën në familje janë të zakonshme jo vetëm në komunitetin LGBTI por edhe në marrëdhëniet e dhunshme heteroseksuale.

Ky mit është përjetësuar nga një homofobi kulturore që përshkruan marrëdhëniet LGBTI si më pak të rëndësishme se marrëdhëniet homoseksuale. Çiftet e të njëjtit seks janë po aq të ndërthurur dhe të përfshirë në jetën e njëri-tjetrit sa çiftet heteroseksuale. Personat LGBTI e kanë edhe më të vështirë të largohen, për shkak të mungesës së mbështetjes nga qendrat e punës sociale, policia, familja (veçanërisht nëse refuzohen), etj. Supozimi i rremë se personat LGBTI nuk kanë fëmijë gjithashtu ndikon në mitin se personat LGBTI e kanë më të lehtë të lënë një partner të dhunshëm.

KORNIZA LIGJORE DHE MEKANIZMAT KOMBËTARE DHE NDËRKOMBËTARE PËR MBROJTJEN NGA DHUNA ME BAZË GJINORE (VEPRIM JURIDIK, VETËRREGULLUES, INSTITUCIONAL)

ÇFARË PËRFSHIN SISTEMI PËR MBROJTJEN E VIKTIMAVE TË DHUNËS NË BAZË GJINORE DHE NË FAMILJE NË REPUBLIKËN E MAQEDONISË SË VERIUT?

Sistemi për mbrojtjen e viktimave të dhunës në bazë gjinore dhe në familje në Republikën e Maqedonisë së Veriut përbëhet nga dy komponentë: sistemi i mbrojtjes civile (sistemi civil) dhe sistemi i mbrojtjes penale (sistemi penal). Sistemi civil rregullon masat e përkohshme të mbrojtjes me qëllim që të sigurojë mbrojtje të shpejtë dhe të sigurt të viktimave të dhunës në familje, si dhe shërbime të specializuara për të ndihmuar dhe mbështetur viktimat. Institucionet përkatëse përgjegjëse për sigurimin e mbrojtjes, ndihmës dhe mbështetjes së viktimave janë qendrat për punë sociale (nën kompetenca të Ministrisë për Punë dhe Politikë Sociale), policia (nën kompetenca të Ministrisë së Punëve Brendshme), institucionet shëndetësore (nën kompetenca të Ministrisë së Shëndetësisë), institucionet arsimore (nën kompetenca të Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës) dhe organizatat e shoqërisë civile.

LIGJET KRYESORE QË RREGULLOJNË SISTEMIN E MBROJTJES CIVILE

1. Ligji për parandalimin dhe mbrojtjen nga dhuna ndaj grave dhe dhuna në familje⁶

Ligji i ri për parandalimin dhe mbrojtjen nga dhuna ndaj grave dhe dhuna në familje (i miratuar në janar 2021 dhe i cili ka hyrë në fuqi në maj 2021) është pjesë e procesit të harmonizimit të legjislacionit kombëtar me dispozitat e Konventës së Stambollit. Qëllimi i tij është të sigurojë mbrojtje nga të gjitha format e dhunës ndaj grave, përfshirë dhunën në familje, si dhe të marrë të gjitha masat e nevojshme parandaluese që do të kontribuojnë në zvogëlimin e dhunës dhe krijimin e një shoqërie të barabartë gjinore.

Për herë të parë, ligji i ri përcakton në fjalor se çfarë nënkuptohet me “dhunë ndaj grave” (paragrafi 1), “dhunë me bazë gjinore ndaj grave” (paragrafi 2), “dhunë në familje” (paragrafi 3) dhe “dhuna nga partneri intim” (paragrafi 5). Për më tepër, përcaktohen të gjitha format e dhunës ndaj grave, përkatësisht: dhuna fizike, dhuna psikologjike, ndjekja, dhuna ekonomike, dhuna seksuale dhe përdhunimi, ngacmimi seksual, ngacmimi seksual në internet, martesë e detyruar, gjymtimi i organeve gjinitale të grave, aborti i detyruar dhe sterilizimi i detyruar, trafikimi i grave dhe kontrolli i detyruar i grave.

Ky ligj përcakton “dhunën seksuale dhe përdhunimin” si çdo akt i natyrës seksuale nga ndonjë pjesë e trupit ose objektit në trupin e një personi tjetër pa pëlqimin e tij/saj. Ky është ligji i parë që përcakton këtë lloj dhune ndaj grave përmes konceptit të pëlqimit.

⁶Ligji për parandalimin dhe mbrojtjen nga dhuna mbi gratë dhe dhunën në familje (2021), MPPS, “Gazeta zyrtare e RMV” nr. 24/20.01.2021, gjendet në: <https://ldbis.pravda.gov.mk/PregledNaZakon.aspx?id=54941>

Një nga përmirësimet më të rëndësishme në sistemin e mbrojtjes të miratuar nga ligji i ri është parimi i kujdesit të duhur, i cili detyron të gjithë pjesëmarrësit në sistemin e mbrojtjes të marrin të gjitha masat e duhura legislative, administrative, gjyqësore dhe masa të tjera për të parandaluar, mbrojtur, hetuar, ndëshkuar dhe të sigurojë kompensim të drejtë për viktimat.

Parimet themelore të ligjit janë: mos diskriminimi, ndalimi i viktimizimit, mbështetja për gratë në nevojë, përshtatja e duhur për gratë me aftësi të kufizuara, politikat e përgjegjshme gjinore dhe fuqizimi i grave viktime të dhunës. Ligji parashikon gjithashtu krijimin e shërbimeve të specializuara për të ndihmuar dhe mbështetur gratë viktime të formave të ndryshme të dhunës me bazë gjinore dhe në familje.

Ligji i ri përcakton riintegrimin e viktimave të dhunës (neni 99), për herë të parë në sistemin e mbrojtjes dhe parandalimit të dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje, ku përmes një programi të veçantë për riintegrimin e viktimave të dhunës do të ofrojë shërbimet e mëposhtme : strehim i përkohshëm, këshillim psikologjik, ndihmë financiare e krijuar posaçërisht për gratë viktime të dhunës, mundësi për arsimim dhe trajnim në fusha të ndryshme, si dhe ndihmë për punësim.

2. Ligji për mbrojtje sociale⁷

Ligji specifikon që të gjitha termat dhe shprehjet e përdorura në të janë gjinore neutrale dhe u referohen burrave dhe grave (neni 5). Duke pasur parasysh kompleksitetin e dhunës me bazë gjinore dhe dhunën në familje dhe pasojat e shumta për viktimat, fëmijët e tyre, njësitë familjare dhe shoqërinë, Ligji duhet të sigurojë që viktimat e çdo forme të dhunës të marrin mbrojtje sociale të përshtatshme me statusin e tyre ekonomik, institucional dhe jo mbështetjen institucionale dhe parandalimin e varfërisë.

Ligji parashikon disa lloje të ndryshme të ndihmës dhe mbështetjes për viktimat e dhunës në familje⁸:

- Ndihmë financiare të një hershme për viktimat e dhunës në familje, si më poshtë: deri në 15,000 denarë për nevojat e viktimës së dhunës në familje për të siguruar mbrojtje dhe kujdes emergjent dhe deri në 12,000 denarë për të përmbushur nevojat e viktimës së dhunës në familje ushtrjnë për të realizuar të drejtën e kujdesit shëndetësor dhe trajtimit mjekësor (neni 62).
- E drejta për mbrojtje shëndetësore të një personi-viktimë e dhunës në familje për të cilën është marrë një masë mbrojtëse në përputhje me rregulloret në fushën e parandalimit dhe mbrojtjes nga dhuna në familje dhe një personi-viktimë e trafikimit njerëzor (neni 66) .

---

⁷Ligji për mbrojtje sociale, MPPS, 2019 r., gjendet në:

https://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/zakoni/2019/28.5_zakon_SZ.pdf

⁸Shënim: Ligji për mbrojtjen sociale i miratuar në maj 2019 nuk është harmonizuar ende me Ligjin e ri për parandalimin e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje dhe ofron mbrojtje dhe mbështetje vetëm për viktimat e dhunës në familje.

Përveç kujdesit shëndetësor dhe ndihmës financiare të ofruar për viktimat e dhunës në familje, Ligji përcakton llojet e ndryshme të ndihmës së specializuar dhe mbështetjes për viktimat (të tilla si shërbimet e këshillimit për të parandaluar, zbutur dhe kapërcyer pasojat e dhunës në familje (neni 73), qëndrimi i shërbimeve të përkohshme (akomodimi në një qendër strehimi) për një periudhë deri në tre muaj, me mundësi zgjatje për tre muaj të tjerë, dhe në raste të jashtëzakonshme kur nuk tejkalohej kushti, deri në një vit (neni 83) etj.). Ligji për mbrojtjen sociale rregullon mandatin, rolin dhe kompetencat e qendrave për punë sociale.

LIGJE TË TJERA TË RËNDËSISHME PËR MBROJTJEN E GRAVE DHE VAJZAVE VIKTIMA TË DHUNËS ME BAZË GJINORE DHE DHUNËS NË FAMILJE

Ligji për punësimin dhe sigurimet në rast papunësi⁹

Ky ligj parashikon përjashtimin nga pagesa e kontributeve të detyrueshme të sigurimeve sociale nga punëdhënësit të cilët do të angazhojnë/punësojnë persona viktimat të dhunës në familje. Agjencia e punësimit e RMV me një akt të veçantë rregullon më tej të drejtat dhe detyrimet që burojnë nga statusi i ndryshëm i personave, dhe kështu mundësitë për përdorimin e masave aktive të punësimit të parashikuara në planet operative të punësimit të miratuara çdo vit nga Ministria për Punë dhe Politikë Sociale.

Ligji për ndihmë juridike falas (2019)¹⁰

Ndihma juridike falas mund të sigurohet si primare ose dytësore. Ndihma primare sigurohet nga një zyrtar i autorizuar i Ministrisë së Drejtësisë, një shoqatë e autorizuar dhe një klinikë ligjore. Ndihma juridike dytësore sigurohet nga avokatët në procedurat gjyqësore, organet shtetërore, FSPI, FSSH dhe personat që ushtrojnë autoritet publik në përputhje me dispozitat e këtij ligji. Fondet për aprovimin e ndihmës juridike falas dhe shpenzimet për ndihmën juridike të siguruar në procedurat e parashikuara nga ky ligj sigurohen nga buxheti i ministrisë, si dhe nga donacionet dhe të ardhurat e tjera në përputhje me ligjin. Është e rëndësishme të theksohet se me Ligjin e ri dhe kostot e tjera që lidhen me procedurën (për shembull, tarifën gjyqësore, shpenzimet e ekspertizës) nuk do të barten më nga qytetarët, por do të mbulohen nga ndihma juridike falas. Lidhur me viktimat e dhunës me bazë gjinore dhe dhunën në familje, ky Ligj i njeh dhe i mbulon ato në ndihmën juridike primare (neni 6 i LNJF), si dhe në sigurimin e ndihmës juridike dytësore. Ndihma juridike dytësore përfshin përfaqësimin në procedurat gjyqësore, organin shtetëror, FSPI, FSSH. Në nenin 20 është parashikuar miratimi i ndihmës juridike dytësore pa përcaktuar gjendjen financiare të viktimave të dhunës në familje, për fillimin dhe përfaqësimin në një procedurë për shqiptimin e masave të përkohshme për mbrojtjen nga dhuna në familje para një gjykate

---

⁹Ligji për punësim dhe sigurim në rast të papunësimin, MPPS, gjendet në: https://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/trud_2017/pravilnici/16.11-%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%9E%D1%81%D0%B8%D0%B3%D1%83%D1%80%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%9D%D0%B5%D0%B2%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82.pdf

¹⁰Ligji për ndihmë juridike falas, MD, 2019 r., gjendet në: <https://www.pravda.gov.mk/Upload/Documents/Zakon%20za%20besplatna%20pravna%20pomos.pdf>

kompetente. Më shumë informacion mbi atë çfarë përfshin ndihma juridike primare dhe sekondare mund të gjendet në nenin 6, nenin 7 dhe nenin 13 të Ligjit.

*Ligji për parandalimin dhe mbrojtjen nga diskriminimi*¹¹

Ky akt juridik siguron mbrojtje të barabartë dhe jetë dinjitoze për të gjithë qytetarët e Republikës së Maqedonisë së Veriut. Baza për miratimin e këtij ligji është Kushtetuta, e cila përcakton liritë dhe të drejtat themelore të njeriut dhe qytetarit. Ligji për parandalimin dhe mbrojtjen nga diskriminimi është i ashtuquajtur i *lex generalis*, d.m.th. nuk rregullon me hollësi çdo fushë të cilës i referohet. Ligji i ri përfshin dispozita të përgjithshme, të cilat rregullohen më hollësisht në ligje të veçanta. Duke përfshirë bazat e orientimit seksual dhe identitetin gjinor, në Ligj shtrihet mbrojtja ndaj diskriminimit ndaj këtij grupi të qytetarëve. Kjo zgjidhje ligjore siguron parandalimin dhe qasjen e barabartë në mekanizmat për mbrojtje nga diskriminimi për të gjithë qytetarët.

VEPRIMI I INSTITUCIONEVE KUR RAPORTOHET DHUNA

Veprimi i Qendrës për punë sociale

Veprimet e QPS rregullohen në ligjet e përshkruara më sipër (Ligji për mbrojtjen sociale dhe Ligji për parandalimin dhe mbrojtjen nga dhuna ndaj grave dhe dhuna në familje). Veprimet e QPS në bashkëpunim me institucione të tjera kompetente siç janë policia, institucionet e kujdesit shëndetësor dhe gjyqtarët civilë rregullohen në Protokollin për bashkëpunimin e ndërsjellë të institucioneve kompetente.

Si vepron QPS në një rast të raportuar të dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje.

Pas raportimit të rastit, Qendra është e detyruar që menjëherë ose jo më vonë se 12 orë të bëjë një vlerësim fillestar të nevojave të viktimës femër, të vlerësojë rrezikun e përsëritjes së dhunës dhe të përgatisë një plan pune individual, duke marrë parasysh natyrën, intensitetin dhe kohëzgjatjen e dhunës, si dhe shëndetin, statusin e familjes dhe rrethanat të tjera përkatëse.

Pas vlerësimit, Qendra duhet të marrë masa për të mbrojtur viktimën nga dhuna e re dhe për të ndihmuar në trajtimin e pasojave të dhunës së mbijetuar.

Masat e mbrojtjes që do të ofrohen varen nga nevojat specifike të viktimës.

Më shumë rreth masave mund të shihen në Kapitullin VII të Ligjit.

Në një situatë të rrezikut serioz dhe kërcënimit të jetës dhe shëndetit të gruas dhe fëmijëve të saj, QPS duhet të organizojë akomodimin ose kujdesin në një strehë ose qendër krize. Nëse viktima e përkujdesur në një strehë ka fëmijë që ndjekin shkollën fillore ose kopshtin e fëmijëve, ekipi i ekspertëve nga Qendra për punë sociale duhet të informojë institucionet arsimore për situatën dhe të mundësojë frekuentim të pandërprerë të orëve. Për shkak të mundësisë së humbjes së punës pasi të vendoset në një strehë, ose nëse viktima ishte e papunë, ekipi i ekspertëve duhet ta informojë atë për masat ekzistuese të punësimit, ta ndihmojë atë të krijojë kontakt me Agjencinë e punësimit dhe përfshirjen e saj në programe dhe masat aktive për punësim.

¹¹Zakon za sprečuvanje i zaštita od diskriminacija, dostapen na: <https://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/zakoni/2019/27,5-Zakon%20za%20zastita%20od%20diskriminacija.pdf>

QPS është e detyruar të paraqesë një propozim për vendosjen e masave të përkohshme të mbrojtjes (MPM) në gjykatën civile kompetente, sa herë që ekziston rreziku i përsëritjes së dhunës dhe është e nevojshme të sigurohet mbrojtja e viktimës së dhunës në familje. Përgatitja e propozimit për vendosjen e masave të përkohshme të mbrojtjes bëhet në bazë të vlerësimit të llojit dhe shkallës së dhunës, rrethanave në të cilat ka ndodhur dhuna dhe mundësi për vazhdimin ose përsëritjen e saj. Për të paraqitur një propozim për masa të përkohshme, QPS kërkon pëlqimin me shkrim të gruas viktimë e dhunës. Është e zakonshme për QPS-në të propozojë disa masa në të njëjtën kohë, në mënyrë që të sigurojë një mbrojtje gjithëpërfshirëse dhe efektive për gratë viktimat të dhunës. Masat e përkohshme të mbrojtjes renditen në nenin 58 të Ligjit. Monitorimi i zbatimit të MPM të shqiptuara është në kompetencë të tre institucioneve, përkatësisht: MPPS (përmes qendrave për punë sociale), MSH (përmes institucioneve shëndetësore) dhe MPB (përmes stacioneve të policisë). Secila ministri është përgjegjëse për monitorimin e MPM specifike.

Mosrespektimi i MPM nga dhuna raportohet tek institucioni kompetent për atë masë specifike, e cila nga ana tjetër ka detyrimin të njoftojë gjykatën për mosrespektimin e një vendimi gjyqësor. QPS bashkëpunon me ofrues të specializuar të shërbimeve - organizata të shoqërisë civile të grave dhe i drejton viktimat sipas nevojave të tyre individuale në qendrat e këshillimit, strehimoret, qendrat e krizës, organizatat që ofrojnë ndihmë juridike falas ose shërbime të riintegritit dhe rehabilitimit.

QPS-ja ka një detyrim të informojë viktimat e dhunës në familje në lidhje me përdorimin e të drejtave të mbrojtjes sociale dhe t'i ndihmojë në ushtrimin e tyre, të cilat rregullohen me Ligjin për mbrojtjen sociale të përshkruar më lart.

Veprimi i policisë

Roli primar i nëpunësve të policisë është të veprojnë në lidhje me raportet e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje, për të mbrojtur gratë që kanë pësuar dhunë, për të shtypur dhe parandaluar dhunën dhe për të identifikuar autorët dhe për t'i ndjekur penalisht ato. Veprimet e nëpunësve të policisë në rastet e DHBGJ dhe DHF fillojnë me marrjen, përkatësisht mbledhjen e informacionit mbi dhunën e kryer nga qytetarët, organet shtetërore ose personat juridikë. Nëpunësi i policisë në detyrë të cilit i raportohet çështja vlerëson personalisht ashpërsinë e dhunës për të cilën ai është i detyruar të sigurojë informacion dhe të dhëna për: autorin, viktimën e dhunës dhe anëtarët e tjerë të familjes ose miqtë; rreziku i mundshëm për shëndetin dhe jetën e viktimës dhe një anëtar tjetër të familjes; personat e dëmtuar dhe nevoja për ndihmë mjekësore; përdorimi i një arme ose sendi tjetër ose kërcënimi për përdorim; nëse dhuna është ende në vazhdim në kohën e raportimit; nëse kryesi është akoma i pranishëm në skenën e dhunës apo është larguar. Nëse nga vlerësimi i bërë nëpunësi i policisë në detyrë përcakton se nuk është rast urgjence, ai informon palën që të vijë në stacionin rajonal të policisë dhe të raportojë ngjarjen e dhunshme. Në rast emergjence, të paktën dy nëpunës policie shkojnë në terren për të marrë masa për të parandaluar kryerësin e veprës tjetër dhe të vlerësojnë në të njëjtën kohë rrezikun për jetën dhe integritetin fizik të viktimës që pësoi dhunë dhe rrezikun e përsëritjes të dhunës. Nëpunësit e policisë, pasi kanë shkuar në vendin e ngjarjes dhe pas vlerësimit të rrezikut, janë të detyruar të përgatisin një raport policor mbi ndërhyrjen e kryer brenda 12 orësh.

Pas marrjes, përkatësisht mbledhjes së informacionit të nevojshëm për dhunën e kryer, nëpunësi policor përgatit një raport, përkatësisht një shënim zyrtar për marrjen e raportit. Nëpunësit e policisë me mënyrën e vendosur të veprimit (duke bërë një vlerësim të rrezikut të dhunës dhe përgatitjen e një raporti policor) janë një filtër themelor në kualifikimin e veprimeve të DHBGJ dhe DHF, i cili varet më tej nga përpunimi i mëtejshëm i çështjes, d.m.th. nëse raporti do të jetë efektiv në paditë penale të paraqitura në Prokurorinë Publike kompetente ose do të përfundojë si një ankesë e regjistruar ose kundërvajtje.

VEPRIMI I GJYKATAVE CIVILE

Gjykatat civile veprojnë në një situatë ku ekziston një rrezik serioz për jetën dhe shëndetin e viktimës dhe anëtarëve të familjes. Procedura gjyqësore për shqiptimin e MPM fillon me fillimin e një propozimi për shqiptimin e MPM nga QPS kompetente, një nëpunës policie ose nga vetë gruaja që ka pësuar dhunë. Viktima e cila do të paraqesë personalisht propozimin për shqiptimin e MPM është e ekspozuar ndaj kostove më të larta financiare pasi ajo duhet të paguajë taksat e gjykatës vetë dhe të mbledhë provat e nevojshme vetë. Duke pasur parasysh ndjeshmërinë e çështjeve të adresuara në këtë procedurë, publiku nuk mund të marrë pjesë në seancat gjyqësore mbi shqiptimin e MPM. Fjala është për një procedurë urgjente gjyqësore me afate të shkurtra ligjore që duhet të sigurojë mbrojtje të shpejtë të grave, d.m.th. duke vepruar menjëherë në MPM dhe shpalljen e tyre brenda 7 ditëve nga data e marrjes së kërkesës në gjykatën themelore. Në një situatë ku ekziston një rrezik serioz për jetën dhe shëndetin e gruas që pësoi dhunë ose të një anëtari të familjes, gjykata, me propozimin e policisë, brenda 24 orëve, pa mbajtur një seancë dëgjimore dhe pa praninë e autorit të krimit të dhunës, vendos masën “largimi i autorit të krimit nga shtëpia dhe ndalimi t’i afrohet shtëpisë”. Gjithashtu, QPS në të njëjtën situatë mund të paraqesë një propozim për shqiptimin e MPM (konstatim dhe mendim), ku gjykata pa mbajtur seancë dëgjimore dhe pa praninë e autorit të veprës penale brenda 24 orëve do të shqiptojë masat e kërkuara.

Veprimi i institucioneve shëndetësore

Institucionet shëndetësore kanë një rol në mbrojtjen e viktimave të dhunës në bazë gjinore dhe në familje në përputhje me Ligjin për parandalimin dhe mbrojtjen nga dhuna ndaj grave dhe dhuna në familje (neni 51), marrin masa për të mbrojtur viktimën, si më poshtë:

- *ekzaminimi i lëndimeve dhe trajtimi mjekësor;*
- *dokumentimin e lëndimeve dhe mbledhjen e provave të një dëmtimi;*
- *lëshimi i dokumentacionit mjekësor për dëmtimin e konstatuar që përshkruan qartë dhe kuptueshëm llojin dhe qëllimin e lëndimeve;*
- *informimin e viktimave për të drejtat e tyre, procedurat e mbrojtjes dhe ndihmën në dispozicion dhe shërbimet mbështetëse; dhe*
- *marrjen e masave të tjera për të mbrojtur viktimat në përputhje me nevojat e viktimave.*

VIKTIMAT PËRJASHTOHEM NGA PAGESA PËR SHËRBIMET E KUJDESIT SHËNDETËSOR.

Shërbime dhe veprime të specializuara të shoqatave

Sipas Ligjit për parandalimin dhe mbrojtjen nga dhuna ndaj grave dhe dhuna në familje, shoqatat mund të marrin masa për të mbrojtur viktimat. Më shumë detaje rreth këtyre masave mund të shihen në nenin 52 të Ligjit.

Shoqatat i zbatojnë këto masa përmes shërbimeve të specializuara për ndihmë dhe mbështetje ndaj grave dhe fëmijëve viktimë të dhunës dhe dhunës në familje, të cilat përfshijnë: SOS linjat e ndihmës, qendra e strehimit (qendra shelter) qendra e krizës (strehim në krizë 24-48 orë), ndihmë juridike falas, ndihmë dhe trajtim psiko-sociale.

LEGJISLACIONI KOMBËTAR - SISTEMI I DREJTËSISË PENALE

Mbrojtja penale e grave që i kanë mbijetuar dhunës, përkatësisht zbulimi efektiv, zhvillimi i procedurave penale, si dhe vendimmarrja në lidhje me sanksionimin e kryesve janë të rregulluara në Kodin penal, Ligjin për procedurën penale dhe Ligjin për përcaktimin e llojit dhe shuma e dënimit. Secili prej institucioneve në sistemin e drejtësisë penale (MPB, prokuroritë themelore publike dhe gjykatat themelore) ka një mandat të veçantë në një fazë të caktuar të ndjekjes penale dhe roli i tyre theksohet ndjeshëm. Sjellja specifike e policisë rregullohet gjithashtu nga Ligji për policinë, Ligji për kundërvajtje kundër rendit publik dhe qetësisë, si dhe nga disa akte nënligjore

Policia, pas kualifikimit të raportit për DHBGJ dhe DHF si një vepër penale, e procedon atë pranë Prokurorisë publike kompetente, dhe prej andej Prokuroria publike udhëheq procedurën. Procedura gjithashtu mund të fillojë me paraqitjen e një propozimi të prokuroritë publik kompetent (për vepra penale që nuk kryhen sipas detyrës zyrtare).

Kodi penal rregullon¹² vetëm disa forma të dhunës ndaj grave. Me ratifikimin e Konventës së Stambollit dhe miratimin e Planit kombëtar të veprimit, u bë nevoja për ndryshime në Kodin penal dhe Ligjin për procedurën penale, me qëllimin kryesor të kriminalizimit të të gjitha formave të dhunës me bazë gjinore dhe sigurimin e sanksioneve të duhura të kryesve.

---

¹²Kodi penal, gjendet në: <https://jorm.gov.mk/wp-content/uploads/2016/03/%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%87%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BD-%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82.pdf>

KODI PENAL I MAQEDONISË RREGULLON FORMAT E MËPOSHTME TË DHUNËS ME BAZË GJINORE:

1. Krimet kundër jetës dhe trupit janë përfshirë në Kapitullin XIV të Kodit Penal. **Kur vepra kryhet gjatë kryerjes së dhunës në familje, konsiderohet se është në një formë më të rëndë dhe parashikohet një dënim më i lartë,** sanksionohet specifikisht në veprimet e mëposhtme penale:

Vrasje, neni 123, paragrafi 2, pika 2;
Lëndim fizik – neni 130, pika 2; dhe
Lëndim i rëndë fizik – neni 131, pika 2.

2. Dhuna seksuale është e kriminalizuar në veprat penale të përfshira në Kapitullin XIX të Kodit penal: Krimet kundër lirisë seksuale dhe moralit seksual. **Përdhunimi rregullohet me nenin 186.** Me veprën penale përdhunim sanksionohet **detyrimi, përdhunimi dhe akte tjera seksuale,** dhe akti i kryerjes **përfshin përdorimin e forcës dhe kërcënimit, si dhe kërcënimin e dëmtimit të nderit dhe reputacionit të viktima ose person tjetër i afërt.**

3. Krimet kundër lirive dhe të drejtave të njeriut dhe qytetarit

Detyrim, neni 139. Një person i cili me forcë ose kërcënim serioz detyron tjetrin të bëjë ose të mos bëjë ose të vuajë diçka, dënohet me gjobë ose me burgim deri në 1 vit. Nëse krimi është kryer gjatë kryerjes së dhunës në familje, kryesi do të dënohet me burgim nga 6 muaj deri në 3 vjet.

Heqja e paligjshme e lirisë, neni 140. Kushdo që burgos në mënyrë të paligjshme, ndalon ose privon ose kufizon ndryshe lirinë e tij të lëvizjes, do të dënohet me gjobë ose me burgim deri në 1 vit. Nëse krimi është kryer gjatë kryerjes së dhunës në familje, kryesi do të dënohet me burgim nga 6 muaj deri në 3 vjet.

Rrezikimi i sigurisë, neni 144. Kush rrezikon sigurinë e tjetrit me një kërcënim serioz për të sulmuar jetën ose trupin e tij ose jetën ose trupin e një personi të afërt me të, dënohet me gjobë ose me burgim deri në 6 muaj. Kushdo që kryen krimin nga pika 1 ndërsa kryen dhunë në familje, do të dënohet me burgim nga 3 muaj deri në 3 vjet.

LEGJISLACIONI NDËRKOMBËTAR

*Konventa e KB për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit ndaj grave*¹³ dhe *Protokolli fakultativ*¹⁴

Kjo Konventë rregullon në mënyrë më gjithëpërfshirëse të drejtat e grave dhe barazinë gjinore. Është miratuar në vitin 1979 dhe ka hyrë në fuqi në 1981. Konventashtjellon barazinë, përkatësisht pabarazinë ekzistuese të grave

---

¹³Konventa për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit, gjendet në:

<http://www.glasprotivnasilstvo.org.mk/wp-content/uploads/2020/10/KONVENTSIJA-ZA-ELIMINATSIIJA-NA-SITE-FORMI-NA-DISKRIMINATSIIJA-VRZ-ZHENITE.pdf>

¹⁴Ligji për ratifikimin e Protokolli fakultativ ndaj Konventës, gjendet në: <http://www.glasprotivnasilstvo.org.mk/wp-content/uploads/2020/10/FAKULTATIVNIOT-PROTOKOL-KON-KONVENTSIJATA-ZA-ELI-MINIRANE-NA-SITE-FORMI-NA-DISKRIMINATSIIJA-VRZ-ZHENITE.pdf>

në jetën politike dhe publike, arsimin, punësimin dhe të drejtat e punësimit, aksesin në kujdesin shëndetësor, sigurimet financiare dhe shoqërore, të drejtat dhe detyrimet ligjore dhe civile, marrjen e shtetësisë, marrëdhëniet familjare , dhe i kushton vëmendje të veçantë luftës kundër dhunës ndaj grave, si dhe problemeve të grave rurale. Konventa themeloi gjithashtu Komitetin CEDAV, të cilit shtetet nënshkruese të Konventës janë të detyruara të paraqesin raporte periodike mbi situatën në vend në përputhje me detyrimet e Konventës. Më 10 dhjetor 1999, Asambleja e përgjithshme e KB miratoi gjithashtu Protokollin fakultativ të Konventës, i cili parashikon dy mekanizma për mbrojtjen e të drejtave të grave dhe vajzave të garantuara nga Konventa. Këto mekanizma mbrojtës, ose procedura procedurale, janë: procedura e komunikimit për ankesën individuale (Communication Procedure) dhe procedura e hetimit (Inquiry Procedure). Thelbi i Konventës bazohet në tre parime themelore të ndërlidhura: barazia thelbësore, mos diskriminimi dhe detyrimi i shtetit. Më shumë rreth parimeve mund të shihet në vetë Konventën.

Konventa e Këshillit të Evropës për parandalimin dhe luftën kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje (Konventa e Stambollit)¹⁵

Konventa për parandalimin dhe luftën kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje u miratua nga Këshilli i Evropës në vitin 2011 dhe njihet si Konventa e Stambollit (KS).

Konventa e Stambollit synon të krijojë mekanizma për tolerancë zero për të gjitha format e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje. Vendet nënshkruese dhe vendet që e kanë ratifikuar atë janë të detyruar të ndërtojnë Evropën si një vend të sigurt për vajzat dhe gratë në të gjitha sferat e shoqërisë. Qëllimet specifike të KS janë:

- Mbrojtja dhe parandalimi i të gjitha formave të dhunës ndaj grave;
- Ndjekja penale dhe ndëshkimi i autorëve të dhunës;
- Krijimi i mekanizmave për të monitoruar zbatimin e Konventës;
- Vendosni politika dhe masa gjithëpërfshirëse për mbrojtjen dhe ndihmën për të gjitha viktimat e formave të ndryshme të dhunës ndaj grave, përfshirë dhunën në familje;
- Sigurimi i ndihmës dhe mbështetjes për organizatat dhe agjencitë e zbatimit të ligjit duke miratuar një qasje të integruar për eliminimin e dhunës;
- Promovimi i barazisë gjinore (barazia midis burrave dhe grave).

Themelet mbi të cilat mbështetet Konventa janë pikat kryesore që përmbushin qëllimin kryesor të këtij dokumenti ligjërisht të detyrueshëm dhe kanë të bëjnë me: parandalimin e dhunës, mbrojtjen e viktimave të dhunës dhe ndjekjen penale të autorëve të krimit.

Me miratimin e PKV në tetor 2018, qeveria udhëzoi të gjitha autoritetet kompetente të hartojnë plane operacionale (këtu e tutje: PO) në të cilat në nivelin e institucionit ata do të parashikojnë zbatimin e aktiviteteve dhe të vendosin një detyrim për të publikuar planet operative të miratuara në faqet e tyre të internetit.

---

¹⁵Ligji për ratifikimin e Konventës, gjendet në: <http://www.glasprotivnasilstvo.org.mk/wp-content/uploads/2020/10/KONVENTSIJATA-NA-SOVETOT-NA-EVROPA-ZA-SPRECHUVANE-I-BORBA-PROTIV-NASILSTVOTO-VRZ-ZHENITE-I-DO-MASHNOTO-NASILSTVO.pdf>

ÇFARË KËRKON KONVENTA E STAMBOLLIT NGA SHTETI?

1) Parandalimi. Parandalimi nuk ka të bëjë vetëm me fushatën, por gjithashtu adresimin e shkaqeve rrënjësore të dhunës ndaj grave. Parandalimi përfshin gjithashtu mësimin e fëmijëve që në moshë të re për rolet e shëndetshme gjinore dhe barazinë midis burrave dhe grave, si dhe marrjen e aftësive për zgjidhjen jo të dhunshme të konflikteve. Përveç kësaj, parandalimi përfshin: trajnimin e profesionistëve që punojnë me viktimat; ndërgjegjësimi i publikut për format e ndryshme të dhunës ndaj grave dhe mënyrat në të cilat dhuna u lë trauma të thella viktimave.

2) Mbrojtja. Mbrojtja i referohet shërbimeve të specializuara për të mbështetur gratë që i kanë mbijetuar dhunës. Ato duhet të jenë të kapshme dhe të aksesueshme për të gjitha viktimat, pavarësisht nëse jetojnë në një zonë urbane ose rurale, kanë një aftësi të kufizuar (fizike ose intelektuale) ose janë të punësuar ose të papunë.

3) Shërbime të specializuara për mbështetje. Strehimoret duhet të jenë adekuate, lehtësisht të arritshme dhe në numër të mjaftueshëm (një vend familjar për 10,000 banorë), të kenë qasje të drejtpërdrejtë dhe 24-orëshe, të jenë të standardizuara në ofrimin e shërbimeve dhe të bashkëpunojnë me policinë. Linjat e ndihmës SOS duhet të ofrojnë mbështetje dhe këshillim për krizat, t'u referohen shërbimeve ballë për ballë, të jenë në dispozicion në çdo kohë dhe pa pagesë, të veprojnë 24/7 me mbështetjen e krizës në të gjitha gjuhët përkatëse dhe, më e rëndësishmja, të jenë anonime. Mbështetja për viktimat e dhunës seksuale nënkupton krijimin e qendrave udhëzuese të arritshme për përdhunim ose dhunë seksuale në numër të mjaftueshëm (një qendër për çdo 200,000 banorë).

4) Raportimi. Në lidhje me raportimin e dhunës, Konventa thekson rolin që individët - miqtë, fqinjët, anëtarët e familjes, mësuesit ose anëtarët e tjerë të komunitetit - luajnë në thyerjen e heshtjes ndaj dhunës.

5) Ndjekja penale e autorëve të krimit. Konventa thekson që të gjithë profesionistët duhet të aftësohen për t'iu përgjigjur në mënyrë të përshtatshme manifestimeve të ndryshme të formave të dhunës, dhe gjithashtu kërkon që hetimet dhe procedurat ligjore të kryhen pa vonesë, duke u kushtuar vëmendje nevojave të viktimave. Konventa lejon që procedurat të fillojnë pa njoftim zyrtar nga viktimat, dhe të vazhdojnë në rast se tërhiqet nga viktimat. Sidoqoftë, besimi i viktimës në proces është bindja kryesore. Për shkak të kësaj, Konventa përmban masa praktike për të fuqizuar viktimat në kryerjen e procedurave ligjore para institucioneve të sistemit.

6) Politika të integruara. Parandalimi, mbrojtja dhe ndjekja penale e autorëve të krimit kërkon që të gjitha masat e mësipërme të jenë pjesë e një sistemi gjithëpërfshirës dhe të koordinuar të politikave që ofron një përgjigje gjithëpërfshirëse ndaj dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje. Shtetet duhet të përfshijnë të gjitha agjencitë e nevojshme, institucionet shtetërore dhe shoqërinë civile për të garantuar qasje të integruar.

P Raportim profesional dhe
i pëgjegjshëm ndaj gjinisë
dhe dhunën e bazuar në gjini

J

E

S

A

2

ROLI I MEDIAVE NË RAPORTIMIN E NDJESHËM NDAJ GJINISË

Ndikimi i medias sot është aq domethënës sa ato, në një masë të madhe, formojnë perceptimet publike dhe bindjet personale, madje ndikojnë në perceptimet e njerëzve për veten e tyre. Nuk do të ishte e gabuar të thuhej se ato janë shumë më tepër sesa një burim informacioni dhe se ata janë “krijues të realitetit”.

Ndërsa për sa i përket një spektri të gjerë temash dhe çështjesh, media është një aktor i rëndësishëm në promovimin e barazisë gjinore. Ata mund të jenë një aleat i fuqishëm në përpjekjet për të promovuar barazinë gjinore në shoqëri, si dhe në njohjen dhe adresimin e problemit të dhunës me bazë gjinore. Nëse, nga ana tjetër, ekziston pabarazi në raportimin mediatik, një imazh i tillë transmetohet lehtësisht në shoqëri. Mosrespektimi i standardeve etike në raportim kontribuon në forcimin e stereotipave dhe paragjykimeve, dhe kështu rrit gjasat e diskriminimit në shoqëri.

Prandaj, duke pasur parasysh rolin jashtëzakonisht të rëndësishëm të mediave në formësimin e perceptimeve publike të gjinisë, është veçanërisht e rëndësishme në informimin për të shmangur çdo lloj stereotipi gjinor. Në vitin 2013, Komiteti i Ministrave i Këshillit të Evropës miratoi Rekomandimin (2013) 1 mbi barazinë gjinore dhe media, në të cilin u bëri thirrje vendeve anëtare të mbështesin angazhimin e medias për të promovuar barazinë gjinore.¹⁶

Media ka një rol shumë të rëndësishëm në hapjen e një debati në mënyrë që të informojë më mirë publikun dhe të shpjegojë mënyrat për të kapërcyer stereotipat gjinorë. Gazetarët dhe shoqatat e mediave gjithashtu luajnë një rol të rëndësishëm në këtë proces.¹⁷

Edhe pse kjo çështje shpesh neglizhohet, media ka një rol të rëndësishëm për të luajtur në sigurimin e shumë prej burimeve që ne përdorim në të menduarit gjinor dhe temat e lidhura me gjininë: çfarë do të thotë të jesh grua apo burrë, rolet gjinore në publik dhe sferën private, seksualiteti, të qenit prind dhe ato që ne i konsiderojmë si (ose jo) natyrore, normale, të pranueshme, të dëshirueshme dhe të mundshme në lidhje me këto aspekte të jetës sonë.¹⁸

Duke kuptuar dhe ekspozuar stereotipat gjinorë dhe paragjykimet në media, gazetaria mund të vendosë dhe forcojë rolin e saj në luftën kundër diskriminimit. Raportimi korrekt ndaj gjinisë në media është një përpjekje profesionale dhe etike, e ngjashme me respektimin e saktësisë, drejtësisë dhe ndershmërisë së informacionit.

¹⁶C Këshilli i Evropës, Rekomandimi i Komitetit të ministrave të vendeve anëtare për barazi gjinore dhe media, e vizituar më 15.05.2021, gjendet në: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c7c7e.

¹⁷Aidan, W. (2009), Getting the balance right: gender equality in journalism, IFJ, e vizituar më 20.05.2021, gjendet në: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000180707>

¹⁸Mediterranean Institute of Gender Studies (2005), The Gender and Media Handbook – Promoting Equality, Diversity and Empowerment, e vizituar më 21.05.2021, gjendet në: https://www.medinstgenderstudies.org/wp-content/uploads/handbook_final.pdf

Prandaj, duke përdorur një fjalor neutral në informacion, media mund të jetë një aktor i rëndësishëm në promovimin e barazisë gjinore, si në mjedisin e punës ashtu edhe në shoqëri në përgjithësi.

Në shumë vende, gratë përfaqësohen në media në një numër të madh, por kur bëhet fjalë për pozitat menaxheriale, ato janë më të okupuara nga burrat. Përveç fushëveprimit të raportimit për gratë, cilësia e informacionit është e rëndësishme, përkatësisht mënyra në të cilën paraqitet roli dhe statusi i grave. Për shembull, media mund të përcjellë stereotipat në lidhje me gratë në rolet e tyre tradicionale, në vend që të portretizojnë imazhe pozitive të tyre si udhëheqëse dhe njerëz në pozita të pushtetit në shoqëri.

Në mënyrë që media të portretizojë me saktësi shoqërinë, të paraqesë informacion që është i plotë dhe të pasqyrojë diversitetin, është thelbësore që të paraqitet bota përmes perspektivës së grave dhe burrave. Ndjeshmëria gjinore duhet të jetë një përparësi në raportimin e mediave nëse ato synojnë të zhdukin paragjykimet e thella, të cilat mund të kenë efekte afatgjata dhe shkatërruese në reagimin e shoqërisë ndaj barazisë gjinore.

Kjo është veçanërisht e rëndësishme në situata krize. “Raportimi i ndjeshëm ndaj gjinisë nuk duhet të jetë kurrë një çështje anësore, por në kohë krizash, rëndësi të madhe është të jetë prioritet. “Përndryshe, media rrezikon të kontribuojë në thellimin e krizës dhe të përmbysë përfitimet e barazisë për të gjitha gratë në botë.” Përdorimi i fjalorit të ndjeshëm ndaj gjinisë në raportimin mediatik bën të mundur për të parë ndryshimin midis nevojave të grave dhe burrave dhe për të parandaluar stereotipat dhe idetë e gabuara që njerëzit kanë për rolet gjinore në shoqëri.

Përveç këtyre çështjeve, ata duhet të raportojnë profesionalisht mbi dhunën me bazë gjinore, arsyet e shfaqjes së saj dhe e gjithë kjo përmes prizmit të standardeve të raportimit profesional dhe etik.

---

¹⁹Тунева, М. (2020), Насоки за инклузивно известување во медиумите за ковид-19, УНЕСКО, достапно на: <https://semm.mk/dokumenti/publikacii/839-19-2> пристапено на 20.05.2021 г.

²⁰International Media Support, “Media, remember gender in your Covid-19 coverage”, 26.03.2020, пристапено на 19.05.2021, достапно на: <https://www.mediasupport.org/news/media-remember-gender-in-your-covid-19-coverage/>

TEKNIKAT DHE PARIMET PËR RAPORTIMIN PROFESIONAL DHE ETIK MBI ÇËSHTJET GJINORE

Pesë parimet kryesore në raportimin e ndjeshëm ndaj gjinisë:²¹

- Bilanci i pranisë së grave dhe burrave në mbulimin mediatik, në mënyrë që të pasqyrojë shoqërinë, përvojat, veprimet, qëndrimet dhe shqetësimet e njerëzve.
- Shmangia e stereotipave gjinorë që nuk përfaqësojnë botën dhe mundësitë e saj dhe që ruajnë një imazh dy-dimensional të shoqërisë.
- Matja e përfaqësimit të grave dhe burrave, duke siguruar zëra të barabartë për gratë, duke përfshirë si ekspertë, në fusha që shpesh mbizotërohen nga burrat - të tilla si politika dhe qeveria, aktivitetet ekonomike dhe të biznesit, luftërat dhe konfliktet, shkenca dhe teknologjia, sportet.
- Përdorimi i fjalorit të ndjeshëm ndaj gjinisë.
- Mbulimi i çështjeve dhe diskutimeve mbi barazinë gjinore si një pjesë e rëndësishme dhe integrale e rolit mbikëqyrës të mediave në shoqëri.

Përcaktimi i temës dhe këndit të raportimit

Para përcaktimit të temës ose çështjeve që do të trajtohen, këshillohet që media dhe gazetarët të analizojnë praktikën e tyre të raportimit për çështje gjinore. Një analizë e tillë, ndër të tjera, do t'u mundësojë atyre të vlerësojnë shkallën dhe mënyrën në të cilën burrat dhe gratë përfaqësohen në informacionin e përditshëm, si dhe të përcaktojnë nëse mungojnë perspektivat që nuk janë mbuluar. Kjo, ndër të tjera, përfshin parashtrimin e pyetjeve të mëposhtme:

- A përfaqësohen në mënyrë të barabartë zërat e burrave dhe grave? Kush mbetet i padukshëm në histori?
- Kujt i është dhënë fuqia për të raportuar? Kush paraqitet më shpesh në një pozitë të fuqishme në përmbajtjen mediatike?
- A janë gratë nga komunitetet jo-shumicë të përfaqësuara në mënyrë të barabartë në shoqëri? A u jepet zëri individëve të prekshëm në shoqëri?
- A paraqiten një spektër i gjerë perspektivash kur bëhet fjalë për raportimin e çështjeve gjinore në media? Cilat janë burimet më të përdorura të informacionit? A paraqiten ato si burime kryesore të informacionit?
- Cilat mesazhe dalin nga përmbajtja mediatike në lidhje me rolin e gjinisë?
- A sigurohet konteksti i duhur?
- Si sigurohet ekuilibri në raportimin mediatik?
- Cilat tema janë lënë jashtë mbulimit mediatik?

Në përcaktimin e temave që do të trajtohen, media pritet të dalë me përmbajtje që ekspozon stereotipat gjinore dhe pabarazinë dhe që kundërshton mënyrat “tradicionale” të prezantimit të gjinisë.

Barazia gjinore, si dhe ekuilibri gjinor, duhet të përfshihen dhe “nguliten” në raportimin e rregullt, dhe jo vetëm në temat specifike gjinore. Për më tepër, çështjet gjinore nuk duhet të raportohen përmes një prizmi sikur të ishin i vetmi “problem femëror”.

---

²¹UN Women Ukraine (2019), Guidelines for gender and conflict sensitive reporting, e vizituar më 18.05.2021, gjendet në: <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/07/guidelines-for-gender-and-conflict-sensitive-reporting>

Gjatë përgatitjes së përmbajtjeve, gazetarët gjithmonë duhet të pyesin veten nëse të gjitha subjektet e përmendura në artikull trajtohen përmes prizmit të respektimit të të drejtave të tyre, nëse ndonjë stereotip lind nga historia, nëse pyetjet që “qëndrojnë nën sipërfaqe” rishikohen. janë problemet dhe temat që prekin gratë në asnjë mënyrë të marginalizuar, etj.

BARASPESHA NË ZGJEDHJEN E BURIMEVE TË INFORMACIONIT

Produkti gazetaresk duhet të jetë një pasqyrim realist i shoqërisë dhe përvojave të njerëzve. Prandaj, gjatë zgjedhjes së burimeve të informacionit dhe bashkëbiseduesve, nevojitet një ekuilibër i duhur në përfaqësimin e grave dhe burrave. Nuk është e mundur të mbulohen të gjitha burimet e mundshme të informacionit dhe bashkëbiseduesit për krijimin e përmbajtjes gazetareske, por duhet të bëhen përpjekje të forta që ajo të jetë sa më e ekuilibruar dhe objektive.

REKOMANDIME PËR ARRITJEN E EKUILIBRIT NË ARTIKUJT GAZETARË:

- T’i kushtohet vëmendje përfaqësimit të barabartë të grave dhe burrave në emisionet e lajmeve ditore, lajmet dhe programet mediatike. Vëmendje e veçantë duhet t’i kushtohet përfshirjes dhe prezantimit të një larmie historish dhe zërash, veçanërisht për njerëzit që shpesh janë virtualisht të padukshëm në media (për shembull, gratë e moshuara, personat me aftësi të kufizuara, njerëz nga bashkësi të ndryshme etnike, etj.).²²
- Është e rëndësishme të përcaktohet audienca e synuar për tregimet dhe të vendoset një ekuilibër gjinor në zgjedhjen e “ekspertëve” ose dëshmitarëve. Tregimet mund të mbështeten duke bërë lista kontakti të grave që duan të flasin dhe që janë në dispozicion.²³
- Trajtimi i grave dhe burrave në produktin gazetaresk duhet të jetë i barabartë. Kjo do të thotë që gratë, si dhe burrat, do të përfaqësohen si njerëz me status të fuqishëm në shoqëri dhe ekspertë në fusha të ndryshme, veçanërisht në ato të dominuara nga burrat, siç janë politika, biznesi, ekonomia, shkenca dhe teknologjia, sportet, etj. Në përpjekjen për të arritur bashkëbisedues ose burime të tilla informacioni, rekomandohet të kontaktoni organizata të shoqërisë civile ose aktorë të tjerë që punojnë për barazinë gjinore dhe barazinë, në mënyrë që të merrni një pamje të ekuilibruar.
- Duhet t’i kushtohet vëmendje disa prej artikujve që përqendrohen posaçërisht në gratë ose temave të kujdesit të veçantë për gratë (për shembull, dhuna me bazë gjinore, të drejtat dhe arritjet e grave, etj.). Gjithashtu është e nevojshme të punohet në tema që adresojnë çështjen e pabarazisë gjinore (raportet e rasteve, politikat përkatëse, çështjet legislative, programet për të promovuar barazinë gjinore dhe transformimin e pabarazive gjinore). Është e nevojshme të kujdesemi për këto artikuj për të marrë një vend të denjë në media.²⁴

---

²²Ramsak, A. (2017) Guidelines for Gender Sensitive Reporting, Equilib Institute, e vizituar më 21.05.2021, gjendet në: http://www.ekvilib.org/wp-content/uploads/2017/06/en_GUIDELINES_FOR_GENDER_SENSITIVE_REPORTING.pdf

²³AAidan, W. (2009), Getting the balance right: gender equality in journalism, IFJ, e vizituar më 20.05.2021, gjendet në: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000180707>

²⁴Ibid.

BALLAFAQIMI ME STEREOTIPAT GJINORE

Në komunikimin e përditshëm, shpesh ndodh që stereotipat gjinorë të forcohen më tej, mbi bazën e të cilave bëhen supozime për rolet gjinore. Stereotipat gjinorë janë pikëpamje ose perceptime të përgjithshme të attributeve, karakteristikave ose roleve që gratë ose burrat kanë ose duhet të kenë ose të kryejnë. Stereotipat ndikojnë në atë që shoqëria mund të presë nga njerëzit bazuar në gjininë e tyre dhe atë që ata presin nga vetvetja.²⁵

Stereotipat gjinorë janë të dëmshëm kur ato kufizojnë aftësinë e grave dhe burrave për të zhvilluar aftësitë e tyre personale, për të ndjekur karrierën e tyre profesionale dhe/ose të bëjnë zgjedhje për jetën e tyre.²⁶ Disa nga mënyrat e përfaqësimit stereotip gjinor në media është kur burrat zakonisht paraqiten si aktivë, të fuqishëm, agresivë, jo aq empatikë sa duhet, dhe gratë si të tilla që kujdesen për pamjen e tyre fizike dhe tërheqin vëmendjen me të, kujdesen për shtëpinë dhe familjen, etj. Është shumë e rëndësishme të shmangni përdorimin e stereotipave gjinorë, pasi ato krijojnë kufizime dhe banalizojnë gratë dhe burrat, duke paraqitur imazhe të pasakta të tyre.²⁷

Media nuk duhet t'u japë njerëzve karakteristika të përgjithësuar stereotipike bazuar në gjininë e tyre. Për shembull, mos nënkuptoni që vajzat janë gjithmonë të ndrojtura dhe djemtë janë agresivë, se burrat admirojnë arritjet e tyre, gratë për atributet e tyre fizike, ose që gratë janë viktima pasive dhe burrat janë mbijetuar aktivë.²⁸

Stereotipat gjinorë në media kanë një ndikim të rëndësishëm në mënyrën e perceptimit të grave dhe pakicave gjinore. Kjo ndikon në aftësinë e tyre për të marrë pjesë plotësisht dhe në mënyrë efektive në jetën publike.²⁹ Prandaj, është shumë e rëndësishme që media të bëjë përpjekje për të diversifikuar burimet e informacionit dhe për të cituar më shumë gra eksperte në përmbajtjen e tyre, sesa të drejtohet vazhdimisht në një përzgjedhje të njohur të bashkëbiseduesve.

Gjithashtu është e nevojshme të monitorohen rregullisht praktikat editoriale në prodhimin e përmbajtjes në lidhje me gratë dhe prezantimin e tyre. Kjo do të ndihmonte në ndryshimin e matricave të raportimit. Media duhet të ketë kujdes që të mos krijojë stereotipa si rezultat i raportimit të paekuilibruar, sensacionalist dhe të njëanshëm.³⁰

Është shumë e rëndësishme që mediat në raportimin e tyre të mos paraqesin profesione dhe role të caktuara si të përshtatshme vetëm për gra ose burra.

---

²⁵Free Press Unlimited, Gender sensitive reporting, e vizituar më 17.05.2021, gjendet në: <https://kq.freepressunlimited.org/themes/gender-equality/gender-in-media-content/gender-sensitive-reporting/>

²⁶United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, Gender stereotyping, e vizituar më 21.05.2021, gjendet në: <https://www.ohchr.org/en/issues/women/wrgs/pages/genderstereotypes.aspx>

²⁷UNDP Gender Equality Seal Initiative, Principles of gender sensitive communication, e vizituar më 22.05.2021, gjendet në: <https://www.undp.org/content/dam/jamaica/docs/gender/JM-AUG-29-UNDP%20Gender%20Seal-Principles%20of%20gender-sensitive%20communications.pdf>

²⁸Free Press Unlimited, Gender sensitive reporting, e vizituar më 17.05.2021, gjendet në: <https://kq.freepressunlimited.org/themes/gender-equality/gender-in-media-content/gender-sensitive-reporting/>

²⁹International Center for Journalists, "Countering gender stereotyping in the news media", 04.09.2021, пристапено на 22.05.2021, достапно на: <https://www.icfj.org/news/countering-gender-stereotyping-news-media>

Gazetarët duhet të kenë një qasje të ekuilibruar kur përshkruajnë burra dhe gra. Nëse rrobat ose modeli i flokëve të një burri afarist nuk përshkruhen, pse ta bëni kur bëhet. fjalë për një grua biznesi, kur ai informacion nuk është i rëndësishëm për historinë? Nëse, megjithatë, përshkrimi fizik është i rëndësishëm për artikullin, atëherë duhet pasur kujdes që ta përdorim atë në mënyrë të barabartë kur përshkruajmë burra dhe gra.

Media nuk duhet të përqendrohet thjesht në gjininë, por gjithashtu të eksplorojë kontekstin më të gjerë, i cili do të çonte në vetëdije dhe ndjeshmëri më të madhe ndaj gjinisë

PËRDORIMI I FJALORIT TË NDJESHËM GJINOR GJATË RAPORTIMIT

Media duhet të përdorë një fjalor që është përfshirës për të dy gratë dhe burrat, d.m.th. të përdorin terma neutralë gjinorë në vend të termave të njëanshëm gjinor. Përdorimi i fjalorit të qartë dhe konciz i ndihmon gazetarët të shpjegojnë siç duhet temën dhe problemin. Duke kuptuar terminologjinë dhe shpjeguar “zhargonin”, gazetarët do të përmirësojnë aftësitë e tyre të shkruarit duke gjetur mënyra më efektive për të shpjeguar një çështje për publikun.

Për më tepër, duhet të shmangët përdorimi i fjalëve ose frazave që bëjnë supozime për gjininë, si dhe mënyrën e të menduarit, pamjen e grave ose mënyrën e sjelljes së burrave dhe grave. Referimi i një gruaje si një “grua në karrierë” në vend të një “profesioniste” mund të përkeqësojë pabarazinë sepse gratë nuk perceptohen si të barabarta me burrat. Përdorimi i frazave të tilla si “si për grua, kjo është shumë e vështirë për t’u bërë” gjithashtu duhet të shmangët.

Në vend që të përdoren mbiemra që tregojnë paragjykim dhe stereotip, duhet të përdoren mbiemra që janë objektivë dhe të rëndësishëm dhe gjithmonë duhet të shtrohet pyetja nëse fjalori shmang stigmatizimin dhe stereotipat.

Shmangni përdorimin e “ai” si një përemër të përgjithshëm, përveç nëse gjinia e subjektit është e njohur dhe e rëndësishme për kontekstin. Për të qenë gjithëpërfshirës, media duhet të ekuilibrojë përdorimin e përemrave, ndonjëherë duke ndryshuar renditjen e tyre. Kështu, për shembull, në vend që të thotë: “Nëse gazetari raporton në një mënyrë gjithëpërfshirëse, problemet me përfaqësimin stereotip të gjinisë do të kapërcehen”, është më mirë të përdoret: “Nëse gazetarët raportojnë në mënyrë gjithëpërfshirëse ...”

Përdorimi i një fjalori që përshkruan një profesion vetëm si “mashkullor” (për shembull, president, koordinator, moderator, oficer policie, gjyqtar, mjek, etj.) gjithashtu duhet të shmangët.

---

³⁰Tuneva, M. (2020) Udhëzime për raportim gjithëpërfshirës në media për Kovid-19, UNESKO, gjendet në: <https://semmlmk/dokumenti/publikacii/839-19-2> пристапено на 20.05.2021

³¹CARE, Gender sensitization manual on media reporting on gender-based violence, e vizituar më 24.05.2021, gjendet në: <https://beta.youngmeninitiative.net/wp-content/uploads/2017/07/Gender-Sensitization-Manual-on-Media-Reporting-EN.pdf>

Është e nevojshme të kërkoen alternativa për fjalorin me të cilin gratë lihen jashtë, patronizohen ose banalizohen, si dhe fjalorin që përforcon imazhet stereotipike të grave dhe burrave. Për shembull, mos përdorni terma si “gjysma më e mirë” kur flisni për gruan e dikujt, ose “Maria është një grua në karrierë”, “kryeministrja e bukur e një vendi fqinj”, etj. Një grua duhet të përshkruhet si një person i veçantë, jo si dikush që është në lidhje me dikë. .

PYETJET PËR KONTROLLIN E FJALORIT NË RAPORTIM:

- A përdoret fjalori seksist?
- A është fjalori gjithëpërfshirës për burrat dhe gratë?
- A paraqiten të dhënat sipas ndarjes sipas gjinisë?
- A janë mbiemrat e përdorur objektivë dhe të rëndësishëm apo ato përçojnë ndonjë stereotip?
- A përdoret një fjalor për të përshkruar pamjen fizike të personave në fjalë? A është më shumë rasti me gratë sesa me burrat?

PËRFAQËSIMI VIZUAL I GJINISË NË MEDIA

Gratë dhe burrat duhet të përfaqësohen në mënyrë të barabartë në media. Elementet vizuale të përdorura (grafikë, fotografi, ilustrime, etj.) duhet të korrespondojnë me vetë përmbajtjen. Përveç kësaj, pajisjet vizuale të përmbajtjes duhet t’i lejojnë audiencës të kuptojë përmbajtjen e tregimit.

Rekomandime për prezantim vizual:

- Në secilën pajisje vizuale të përmbajtjes gazetareske, duhet të merret parasysh nëse është bërë zgjedhja e duhur e elementeve vizuale dhe nëse ndoshta disa të tjerë do të paraqesin më mirë kontekstin e historisë, rolet dhe përgjegjësitë gjinore.
- Të përdorë një seri imazhesh që tregojnë gratë dhe burrat në të gjithë larminë e tyre. Burrat dhe gratë nuk janë dy grupe homogjene; ato gjithashtu ndahen sipas shumë faktorëve të tjerë, përfshirë racën, klasën, etninë, statusin socio-ekonomik, etj.³⁵
- Edhe pse ndoshta mund të mos jetë e mundur që të ketë një numër të barabartë të grave dhe burrave në çdo segment foto, ilustrim apo video, ekuilibri në përfaqësimin gjinor në media është i rëndësishëm. Kjo nuk duhet të jetë çështje dytësore në raportim. Në përgjithësi, gratë duhet të portretizohen si pjesëmarrëse të barabarta dhe aktive në të gjitha aspektet e jetës: në vendin e punës, në vendet e punës dhe në profesione, në shtëpi, në institucionet arsimore; në politikë dhe shoqëri civile, në jetën publike dhe në komunitet.

---

³²UNDP Gender Equality Seal Initiative, Principles of gender sensitive communication, e vizituar më 22.05.2021, gjendet në <https://beta.youngmeninitiative.net/wp-content/uploads/2017/07/Gender-Sensitization-Manual-on-Media-Reporting-EN.pdf>

³³Humanitarian Response, Gender Tip Sheet for Gender Responsive Media Reporting, e vizituar më 14.05.2021, gjendet në: https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/gender1_0.pdf

³⁴Ibid.

Ellena, M., Honchar, O. (2019) Guidelines for gender and conflict sensitive reporting, UN Women, e vizituar më 18.05.2021, gjendet në: <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/07/guidelines-for-gender-and-conflict-sensitive-reporting>

- Përfaqësimi vizual në një mënyrë që është degraduese për dinjitetin e grave duhet të shmanget, veçanërisht në rastet e dhunës me bazë gjinore.
- Shmangni përdorimin e elementeve vizuale që theksojnë aspektet fizike ose seksuale.
- Gjithmonë shtroni pyetjen nëse ka stereotipa gjinore në pajisjet vizuale të përmbajtjes dhe mendoni për mënyrën e prezantimit të gjinisë. Të shtrohet pyetja nëse gratë paraqiten si viktimat apo persona me një status të fuqishëm në shoqëri, pra si aktive në vend të personave pasivë.
- Përveç përdorimit të imazheve që përshkruajnë gratë në role dhe profesione jo-tradicionale dhe jo-stereotipike, është e rëndësishme t'i kushtohet vëmendje
- Përfaqësimi vizual në një mënyrë që është degraduese për dinjitetin e grave duhet të shmanget, veçanërisht në rastet e dhunës me bazë gjinore.
- Shmangni përdorimin e elementeve vizuale që theksojnë aspektet fizike ose seksuale.
- Gjithmonë shtroni pyetjen nëse ka stereotipa gjinore në pajisjet vizuale të përmbajtjes dhe mendoni për mënyrën e prezantimit të gjinisë. Të shtrohet pyetja nëse gratë paraqiten si viktimat apo persona me një status të fuqishëm në shoqëri, pra si aktive në vend të personave pasivë.
- Përveç përdorimit të imazheve që përshkruajnë gratë në role dhe profesione jo-tradicionale dhe jo-stereotipike, është e rëndësishme t'i kushtohet vëmendje mesazheve të nën ndërgjegjshëm në lidhje me normat gjinore. Për shembull, rekomandohet të zgjidhni imazhe në të cilat sjellja, shprehja, gjesti dhe veshja përcjellin status dhe autoritet të barabartë.³⁷

PARIMET E RAPORTIMIT PROFESIONAL MBI DHUNËN ME BAZË GJINORE

Dhuna me bazë gjinore përfshin të gjitha format e dhunës fizike, seksuale dhe psikologjike që janë të rrënjosura në rolet gjinore ose identitetet e individëve. Dhuna ndaj grave dhe vajzave është forma më e zakonshme e dhunës me bazë gjinore dhe një nga shkeljet më të përhapura të të drejtave të njeriut në të gjithë botën: vlerësohet se një në tre gra përjetojnë dhunë fizike ose seksuale gjatë jetës së tyre.³⁸

Më poshtë janë rekomandimet për raportim profesional dhe të përgjegjshëm mbi dhunën me bazë gjinore:

- Të trajtohet dhuna me bazë gjinore si shkelje e të drejtave të njeriut. Media nuk duhet të raportojë për këto tema si incidente të izoluar, por si veprime të përsëritura që janë pasojë e marrëdhënieve të pushtetit dhe dominimit. Kur media vendos të marrë kohë për këtë temë dhe ajo do të jetë në qendër të kërkimit të tyre, atëherë jo vetëm që ndryshon mënyra se si shikohet ky fenomen, por ndonjëherë edhe vetë ligjet ndryshojnë.³⁸

³⁵Ellena, M., Honchar, O. (2019) Guidelines for gender and conflict sensitive reporting, UN Women, e vizituar më 18.05.2021, gjendet në <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/07/guidelines-for-gender-and-conflict-sensitive-reporting>

³⁶UNDP Gender Equality Seal Initiative, Principles of gender sensitive communication, e vizituar më 22.05.2021, gjendet në: <https://www.undp.org/content/dam/jamaica/docs/gender/JM-AUG-29-UNDP%20Gender%20Seal-Principles%20of%20gender-sensitive%20communications.pdf>

³⁷ Ibid.

³⁸ CARE, Gender sensitization manual on media reporting on gender-based violence, e vizituar më 24.05.2021, gjendet në: <https://beta.youngmeninitiative.net/wp-content/uploads/2017/07/Gender-Sensitization-Manual-on-Media-Reporting-EN.pdf>

- Detajet që ekspozojnë njerëzit që kanë kaluar një përvojë të tillë nuk duhet të paraqiten kurrë. Emrat, fotografitë ose informacione të tjera që identifikojnë të mbijetuarit, anëtarët e familjes së tyre dhe madje herë pas here aktorët që japin ndihmën nuk duhet të përdoren (në varësi të kontekstit).³⁹ Informacione të tjera, përfshirë detaje të caktuara të incidentit dhe karakteristikat fizike të atyre që kanë përjetuar dhunë, mund të vendosin në rrezik jo vetëm ata, por edhe ata që i ndihmojnë ata. Media duhet t'i japë përparësi dinjitetit, privatësisë, konfidencialitetit, sigurisë dhe mbrojtjes nga dëmtimi i grave që i kanë mbijetuar dhunës.³⁹

- Të përdorë një spektër të gjerë burimesh informacioni, veçanërisht ekspertë të fushës. Nuk mjafton vetëm të flasësh me policinë, avokatët, institucionet, etj.⁴⁰

- Të sigurojë kontekstin e duhur dhe temën për të shqyrtuar çështjen e normave gjinore, ndërprerjen, problemin më të gjerë me dhunën me bazë gjinore, etj.

- Tema nuk duhet të trajtohet në një mënyrë sensacionale, dhe veçanërisht t'u kushtohet vëmendje titujve. Kur shkruajnë tituj, gazetarët duhet t'i bëjnë vetes disa pyetje të thjeshta: A kontribuojnë ato në përforcimin e stereotipave gjinore? A respektohet integriteti i viktimave? A e përqendrojnë ata tërë vëmendjen e tyre tek autori i krimit?⁴¹

- Përdorimi i kujdesshëm i fjalorit. Duhet të shmangen fraza të tilla si “ajo ishte dhunuar” në vend të “ajo u përdhunua” ose “ajo pranon se u përdhunua”, e cila në një farë mënyre nënkupton përgjegjësinë e viktimës për vetë sulmin. Në vend të kësaj, duhet të përdoret një fjalor neutral, të tillë si “viktima raportoi se ishte përdhunuar”.

- Për të shmangur viktimizimin sekondar. Media duhet të jetë e kujdesshme që të mos i vendosë të mbijetuarit në një situatë të viktimizimit të dyfishtë, një herë për shkak të dhunës që ata kanë përjetuar dhe pastaj për shkak të raportimit diskriminues ose nënçmues (i butë ndaj autorit të veprës dhe akuzues ndaj viktimës).⁴²

---

³⁹UNESCO (2019) Reporting on Violence against women and girls – a handbook for journalists, e vizituar më 22.05.2021, gjendet në <https://en.unesco.org/news/reporting-violence-against-women-and-girls-unesco-launches-new-publication>

⁴⁰Global Protection Cluster (2014) GBV Area of Responsibility: Media Guidelines for reporting on Gender-Based Violence in Humanitarian Contexts, e vizituar më 17.05.2021, gjendet në: <https://www.refworld.org/pdfid/5c3701d27.pdf>

⁴¹UNESCO (2019) Reporting on Violence against women and girls – a handbook for journalists, e vizituar më 22.05.2021, gjendet në: <https://en.unesco.org/news/reporting-violence-against-women-and-girls-unesco-launches-new-publication>

Intervistimi i njerëzve që kanë përjetuar dhunë të bazuar në gjini

- Merrni pëlqimin për intervistim. Të anketuarit duhet të informohen për pasojat e veprimeve të tyre në mënyrë që të vendosin nëse do të dëshmojnë në publik apo të mbrohen me anonimitet.

- Respektimi i të drejtave dhe dinjitetit të viktimave (mbrojtja e privatësisë, informacioni se si do të përdoren informacionet, mos bëri pyetje që dëshmitari nuk dëshiron t'u përgjigjet, etj.). Nevojitet gjithashtu një marrëveshje e qartë për informacionin që do të trajtohet si konfidencial dhe që mund të bëhet publik.

- Siguroni një vend të sigurt për intervistim.

- Dëgjim aktiv dhe i kujdesshëm, pa bërë gjykime me vlerë. Viktimat duhet të lejohen të dëgjohen pa ndërprerje ose nxitim, dhe intervistat nuk duhet të kthehen në "hetime". Është e dëshirueshme të tregohet dhembshuri dhe ndjeshmëri me bashkëbiseduesit.

- Bëni me kujdes pyetje që do t'ju lejojnë të merrni një pamje të kontekstit më të gjerë.

POLITIKA EDITORIALE E MEDIAS DHE BARAZIA GJINORE

Përgatitja e artikujve gazetaresk profesional nuk është e mjaftueshme për të promovuar barazinë gjinore përmes raportimit në media. Nëse udhëheqja e medias nuk është e përkushtuar në idenë e garantimit të diversitetit, të gjitha iniciativat në këtë fushë mund të dështojnë shpejt.

Pavarësisht nga shtrirja e përmbajtjes mbi barazinë gjinore ose angazhimi për pohimin e barazisë gjinore, nëse nuk ka përfaqësim të barabartë në vetë redaksitë, ekuilibri do të jetë i pamundur. Gratë duhet të përfaqësohen në të gjitha nivelet, jo vetëm ato të përfshira në kërkime ose në pozicionin e redaktorëve.⁴³ Programet e mentorimit dhe ngritja e vazhdueshme e kapaciteteve dhe aftësive janë të dëshirueshme për të inkurajuar zhvillimin e karrierës në redaksitë.

Inkurajimi i diversitetit gjinor në media rrit potencialin për inovacion në operacione, dhe kështu aksesin në treg. Vendosja e barazisë gjinore dhe përcjellja e arritjeve është hapi i parë kritik drejt çdo nisme ndryshimi. Përveç kësaj, udhëheqja e medias duhet të marrë një qëndrim të fortë publik dhe të brendshëm kundër diskriminimit dhe ngacmimit në vendin e punës, të avokojë për trajnim dhe të menaxhojë me kujdes iniciativat e diversitetit në mënyrë që të shmangë pasojat negative, të padëshiruara.⁴⁴

Redaktorët duhet të luajnë një rol kryesor në përcaktimin se si raportohet barazia gjinore, si dhe dhuna me bazë gjinore. Qasja e tyre është thelbësore në mos raportimin për këto tema në një mënyrë të bujshme dhe si raportimin për çështje të rëndësishme shoqërore dhe një problem shoqëror.

⁴²Ibid.

⁴³Guardian, „Five strategies for creating gender equality“, 20.07.2016, e vizituar më 20.05.2021, gjendet në: <https://www.theguardian.com/media-network/2016/jul/20/five-strategies-creating-gender-equality-media>

Politika editoriale gjithashtu ndikon në mënyrën e paraqitjes së roleve gjinore. Përfaqësimi stereotipik i grave si “seksi i dobët” dhe burrave si “mbrojtës macho” reflekton pikërisht ato vlera shoqërore që përcaktojnë dhunën në familje si “të zakonshme” dhe si një pjesë e pashmangshme e një komuniteti.⁴⁵

Redaksitë gjithashtu pritët të krijojnë dhe mbështesin një politikë që inkurajon gazetarët të raportojnë rregullisht mbi këto tema, edhe në mungesë të ngjarjeve aktuale. Çështjet dhe temat me interes publik që meritojnë të trajtohen gjithnjë mund të aktualizohen, të cilat do të rishikojnë punën e institucioneve, suksesin e masave të mbrojtjes, etj.

Në të njëjtën kohë, redaksitë pritët t’i kenë përparësi këto tema në agjendën e raportimit mediatik dhe jo t’i trajtojnë ato si dytësore ose më pak të rëndësishme se temat e tjera të mbuluara. Gazetaria hulumtuese në këtë fushë duhet gjithashtu të inkurajohet, e cila do të inkurajojë raportimin në aspekte të ndryshme të temës.

Mbulimi mediatik duhet të promovojë tema në lidhje me komunitetet e marginalizuara të prekshme nga diskriminimi dhe dhuna me bazë gjinore, të tilla si gratë rome, gratë rurale, gratë me aftësi të kufizuara, gratë viktime të dhunës në familje, anëtarët e komunitetit LGBTI ose punëtorët seksualë. Për disa nga grupet e marginalizuara të grave raportohet më shpesh kur ndodhin disa fenomene negative dhe situatat e lidhura me to. Prandaj, media duhet të gjejë një mënyrë për të promovuar aspektet pozitive që lidhen me këto grupe të grave, në mënyrë që të tërheqin vëmendjen e publikut ndaj tyre dhe për të rritur ndërgjegjësimin për problemet dhe sfidat me të cilat përballen. Mediat tradicionale dhe ato në internet nuk duhet të prodhojnë dhe përhapin gjuhë urrejtjeje, diskriminim dhe keqinformim të bazuar në gjini. Në rastet kur media transmeton deklarata të njerëzve të tjerë që përmbajnë gjuhë urrejtjeje, ajo ka detyrimin të përcjellë me kujdes atë që thuhet dhe në të njëjtën kohë të distancohet, të dënojë dhe të zhvlerësojë deklaratat e njerëzve të tjerë, të cilat nuk do të kontribuojnë në riprodhimin e këtyre dukurive negative.

Pjesëmarrja dhe mbështetja e fushatave të ndërgjegjësimin publik dhe fushatave edukative rekomandohen gjithashtu për redaksitë profesionale. Në këtë mënyrë, duke bashkëpunuar me palë të ndryshme të interesit, media do të kontribuojë në afirmimin e barazisë gjinore dhe për të adresuar në mënyrë efektive problemin e dhunës me bazë gjinore.

---

⁴⁴Skeath, A., Macpherson, L. (2019) Gender Equality in the News Media: Analysis and Recommendations for Newsroom Leaders, Ford Foundation, e vizituar më 22.05.2021, gjendet në: <https://www.fordfoundation.org/media/5489/grej-gender-media-report-102519.pdf> <https://www.fordfoundation.org/media/5489/grej-gender-media-report-102519.pdf>

⁴⁵Dekić, S. (2017) Media coverage of gender – based violence handbook, UN Women, e vizituar më 19.05.2021, gjendet në: <https://www.undp.org/content/dam/unct/bih/PDFs/UN%20WOMEN/UN%20woman%20prirucnik%20nasilje%20nad%20zenama-EN-WEB.pdf>

